

**Стан інвестиційної діяльності та міжнародного співробітництва й торгівлі (експорт)
Полтавської області: досягнення, проблеми та можливі шляхи поліпшення ситуації**

(економічне обґрунтування існуючої проблеми із аналізом причин її виникнення та можливих шляхів вирішення)

Зміст

1. Стан залучення інвестицій у Полтавській області.....	2
1.1. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку регіону	2
1.2. Капітальні інвестиції у Полтавській області.....	6
2. Експорт Полтавської області як показник інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності.....	9
3. Міжнародна співпраця.....	12
3.1 Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (МФО).....	12
3.2. Проекти міжнародної технічної допомоги (МТД)	16
4. Порівняльний аналіз залучення ПІІ, освоєння капітальних інвестицій та експорту товарів між регіонами України	18
4.1. Прямі іноземні інвестиції в Україну.	18
5. Полтавська область на фоні інших українських регіонів.	21
5.1. Залучення ПІІ.	21
5.2. Освоєння капітальних інвестицій	22
5.3. Експорт: показники, регіональний вимір та вплив інвестицій.....	23
6. Світові потоки інвестицій та їх вплив на конкурентоспроможність країн і регіонів	26
6.1. Вплив ПІІ на конкурентоспроможність країн та регіонів: шанси, можливості та значення для Полтавської області	26
6.2. Світові тенденції у сфері ПІІ: інвестиції є, але конкуренція за них зростає	27
6.3. Вплив пандемії COVID-19 і світової економічної рецесії 2020 на ПІІ.....	28
6.4. Галузевий аспект ПІІ: що важливо врахувати для Полтавської області.....	29
6.5. Країни – найбільші інвестори: на кого варто орієнтуватися.....	31
6.6. Основні висновки щодо ПІІ.....	32
7. Рекомендації з урахуванням SWOT- аналізу Полтавської області в інвестиційному контексті	33

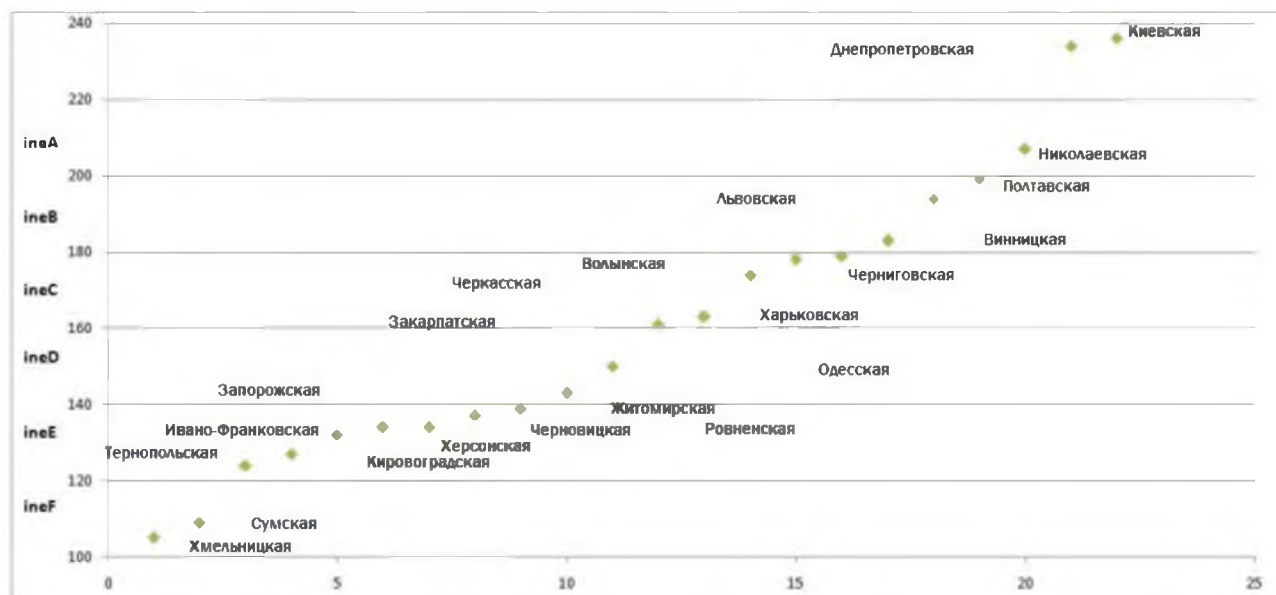
1. Стан залучення інвестицій у Полтавській області

1.1. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку регіону

Полтавська область була і залишається доволі привабливою для інвесторів, що дозволило стабільно нарощувати ПІІ впродовж всього періоду інвестування. Значне зростання іноземних інвестицій в область спостерігалося під час суттєвого росту глобальних потоків ПІІ на стику 90-х – 2000 років та в період після світової фінансової кризи, з 2010 по 2014 роки. За цей період показник залучених ПІІ зростав удвічі. На відміну від багатьох областей, Полтавщині вдалося зберегти ПІІ впродовж останніх кризових років і перейти до їх нарощування.

Впродовж останнього періоду Полтавська область займає високі місця в рейтингах, які демонструють привабливість для інвестування. Так, за результатами дослідження Агентства «Кредит рейтинг» станом за результатами третього кварталу минулого року області було підтверджено рейтинг інвестиційної привабливості на рівні «інеВ» - високий рівень.¹

Малюнок 1. Рейтинг областей України за результатами дослідження Агентства «Кредит рейтинг» у третьому кварталі 2019 року.

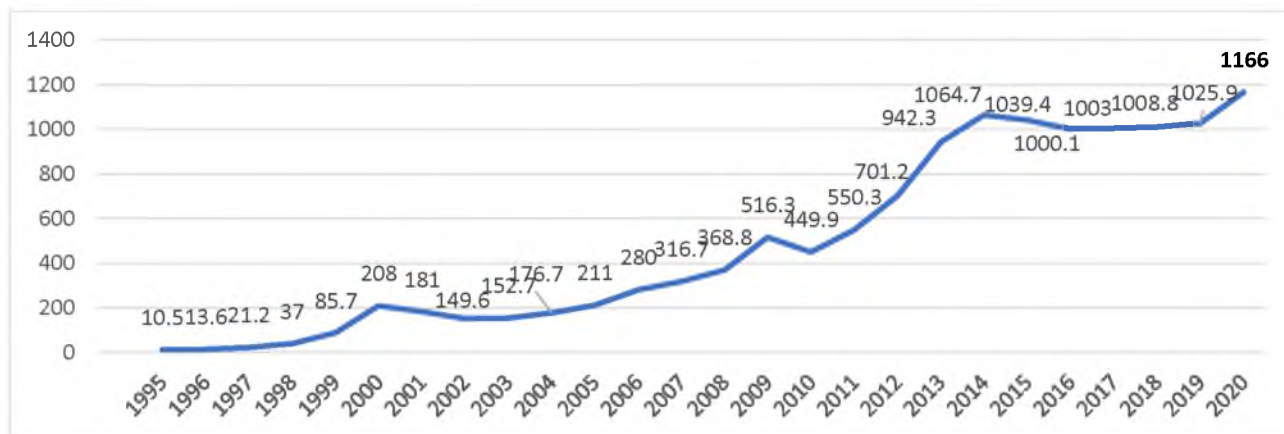

Джерело: <http://euro-rating.com.ua/regiony/analitika/rejting-investitsionnoj-effektivnosti-oblastej-ukrainy-po-itogam-tretego-kvartala-2019-q>

За підсумками 2019 року ПІІ зросли на 140,06 млн дол. США (понад 13 відсотків) та досягли максимального рівня за весь період інвестування, перевищивши 1166,0 млн дол. США.

Малюнок 2. Кумулятивний обсяг ПІІ (акціонерний капітал) у Полтавську область за період з 1995 -2019 роки станом на початок року (млн дол. США)

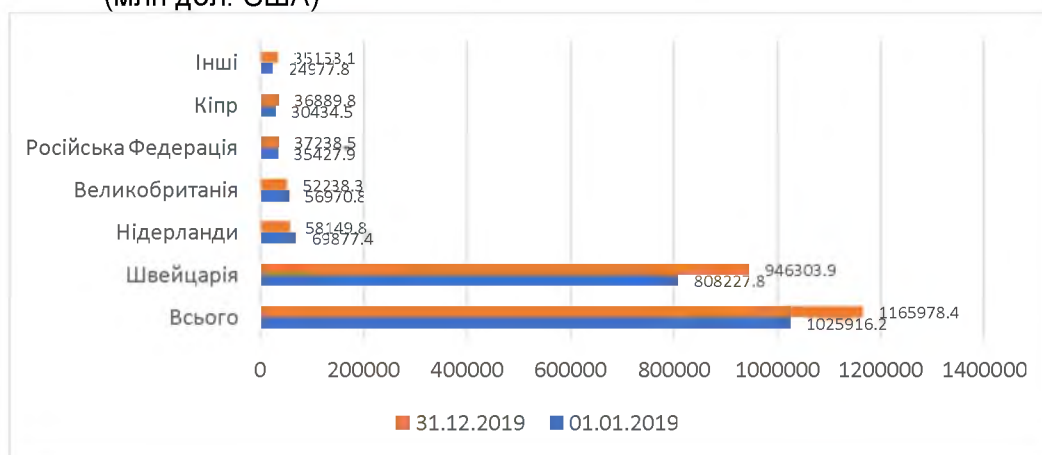
¹ Методика включає показники загальних обсягів залучення ПІІ та в розрахунку на душу населення, обсяги освоєних капітальних інвестицій та в розрахунку на душу населення, інвестиції в будівництво, в т.ч на душу населення, а також критерії соціально-економічного ефекту для регіону куди входить заробітна плата, введення житла в експлуатацію, працевлаштування безробітних та надані послуги

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Понад 60 країн світу є інвесторами у Полтавській області. Серед основних країн Швейцарія, Нідерланди, Великобританія, Російська Федерація та Кіпр. Переважну частку загального обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу нерезидентів) – майже 94,0 % (на 31.12.2019 року) – складають надходження зі Швейцарії та країн ЄС.

Малюнок 3. ПІІ (акціонерний капітал) у Полтавську область в розрізі країн (млн дол. США)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

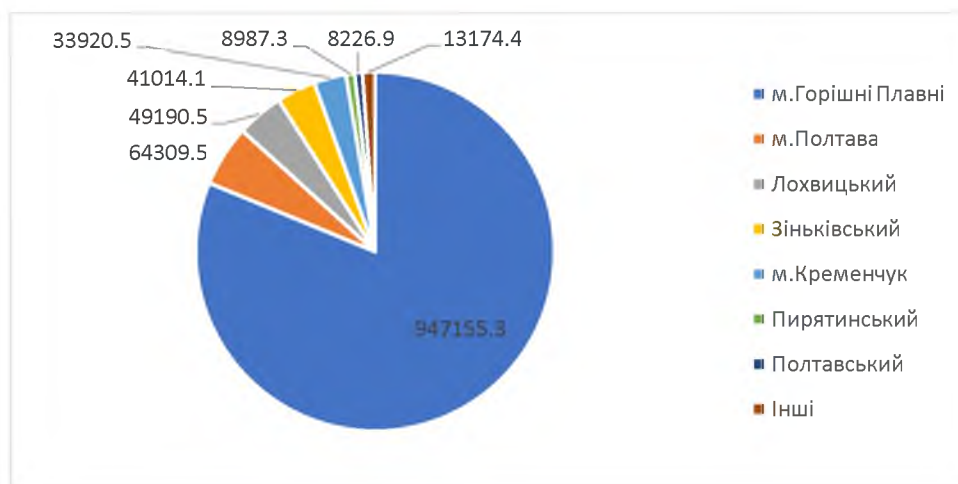
Вставка 1: Особливості інвестицій з офшорних зон

Слід зауважити, що Кіпр входять до переліку офшорних зон. Дослідники офшорних зон додають до їх переліку також Швейцарію, Нідерланди, Великобританію (Лондон-Citi). З офшорами були пов'язані питання мінімізації оподаткування, приховування кінцевих бенефіціарів бізнесу, виведення коштів за межі країни, уникнення тиску державних структур на бізнес тощо. Масштабність інвестицій в Україну з офшорних зон пов'язують з капіталом, раніше виведеним з України. Це відображає певну модель інвестування, прийнятну для окремих кіл вітчизняних інвесторів. Отже, серед іноземних інвесторів слід розрізняти дві групи осіб за походженням: іноземні компанії, а також іноземні компанії, засновані безпосередньо або за участю українського бізнесу. Таким чином, можна вважати, що значну частку інвестицій у вигляді ПІІ у Полтавську область, як і в Україну загалом, опосередковано забезпечує український бізнес.

Понад 4/5 від загального обсягу залучених ПІІ – 81,2% ПІІ надійшло в Горішні Плавні. На сьогодні тут присутні найбільший інвестор зі Швейцарії, а також компанії Великобританії, Данії,

Норвегії, Швеції, Ісландії, США та Канади. Серед інших найбільших отримувачів ПІІ – обласний центр Полтава (5,5%), Лохвицький (4,2%) та Зіньківський (3,5%) райони, м. Кременчук (2,9%), Пирятинський (близько 0,8%) та Полтавський райони (0,7%). На всі решту міста й райони області приходить трохи більше 1% ПІІ. Наведене свідчить про величезну диспропорцію серед міст і районів в залученні ПІІ, що, безперечно, не може не позначатися на їх економічному розвитку.

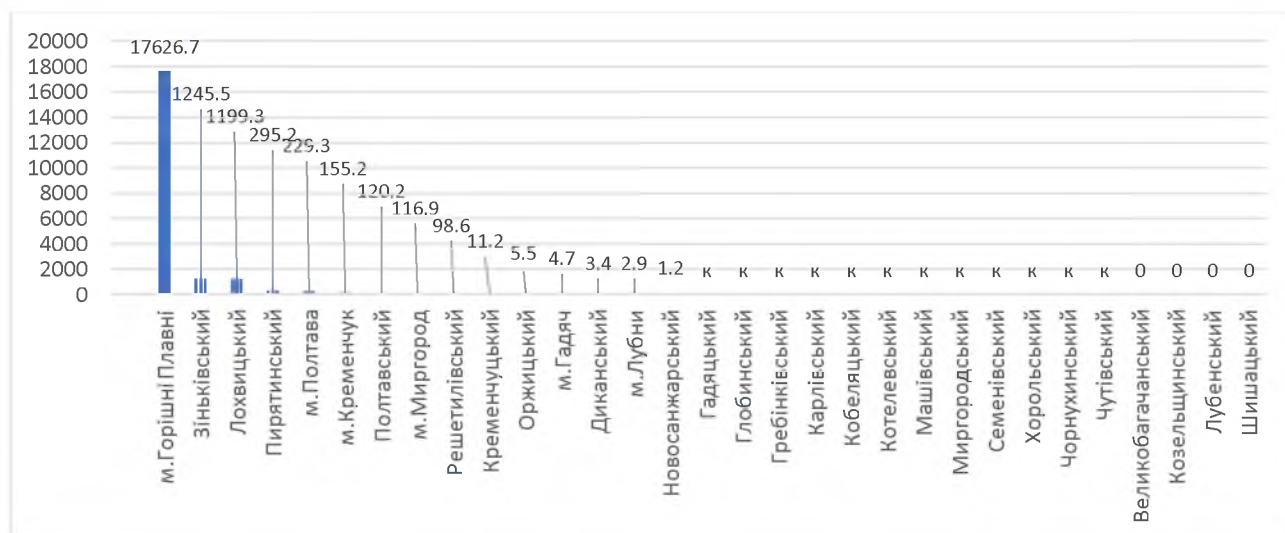
Малюнок 4. ПІІ (акціонерний капітал) у Полтавську область (найбільші отримувачі, тис. дол. США / %) станом на 31.12.2019 року.

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Слід також відмітити, що у чотирьох районах області станом на початок 2020 року поки що не змогли залучити жодного іноземного інвестора, однак для більшості міст і районів цей показник є доволі скромним і суттєво не впливає стан місцевої економіки.

Малюнок 5. ПІІ (акціонерний капітал) у Полтавську область в розрізі міст та районів в розрахунку на одну особу (дол. США) станом на 31.12.2019 року²

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Стосовно видів економічної діяльності, то станом на початок 2020 року понад 3/4 усіх ПІІ надійшло у промисловість – 76,8%. Друга за обсягом залучення ПІІ - діяльність у сфері

² тут і далі в тексті дані не оприлюднюються Головним управлінням статистики Полтавської області з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

адміністративного та допоміжного обслуговування – 12,5 %. Далі йде будівництво (3,7 %) оптова й роздрібна торгівля (3,0%), операції з нерухомим майном (1,9 %), сільськогосподарська галузь (1,3%), а також професійна, наукова та технічна діяльність (0,5 %). Незначні обсяги іноземних інвестицій зосереджено у сфері діяльності транспорту, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (0,2 %), а також фінансовій і страховій діяльності (0,1 %).

Малюнок 6. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці області за видами економічної діяльності станом на 31.12.2019 року (тис дол. США)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Щодо промисловості, то переважна більшість – 862734,0 тис. дол. США, що становить 74,0 % всього обсягу і понад 96,0 % цієї галузі спрямовано у добувну промисловість і розроблення кар'єрів. Таким чином у сферу переробної промисловості залучено лише близько 32,0 млн дол. США, що становить менше 4,0 % залучених іноземних інвестицій.

Малюнок 7. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в галузі промисловості станом на 31.12.2019 року (тис. дол. США)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Особливо успішними галузями, куди залучено значні іноземні інвестиції, є добувна промисловість та розроблення кар'єрів. Найбільшим інвестором з іноземним капіталом є

Ferrexpo - швейцарська залізорудна компанія з активами в Україні, зокрема Полтавському і Єриствському ГЗК у Горішніх Плавнях. Її сфера діяльності зосереджена передусім у виробництві та експорті високоякісних залізорудних окатишів.

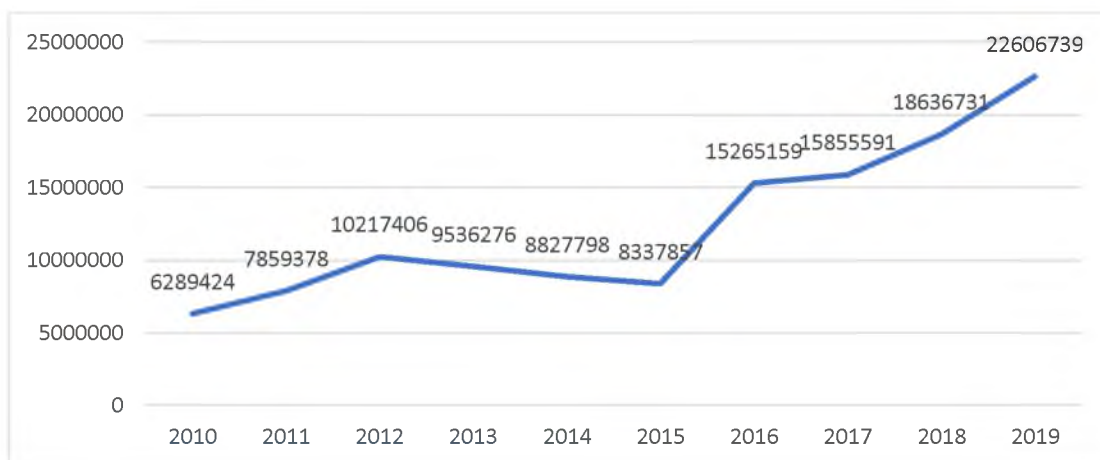
Серед інших прикладів успішного інвестування у Полтавській області є такі компанії з іноземним капіталом, як JKH OIL & GAS plc (Великобританія, видобуток вуглеводнів), Japan Tobacco International (Японія / США, тютюнова промисловість, виробничі потужності якої зосереджені у місті Кременчук), IDS Borjomi Ukraine – провідний виробник та експортер мінеральних вод (Миргород), DuPont Pioneer – провідний світовий розробник та постачальник сучасних технологій в галузі генетики рослин (с Стаси Диканького району), ПАТ «Полтавакондитер», створена внаслідок приватизації Полтавської кондитерської фабрики («SigmaBleyzer», США).

Секторальний аналіз ПІІ у Полтавську область свідчить про їх концентрацію в сировинних галузях та потреби області в залученні значних обсягів інвестицій у такі перспективні галузі як машинобудування, агросектор і харчова промисловість, сфера ІТ та телекомунікації, які належать до пріоритетних галузей регіональної економіки і залишаються недоінвестованими. Це також важливо в контексті необхідності вдосконалення структури регіональної економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

1.2. Капітальні інвестиції у Полтавській області

Впродовж 2019 року підприємствами та організаціями Полтавської області за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно понад 22,6 млрд. грн. капітальних інвестицій. Загалом протягом останніх років, починаючи з 2016 року спостерігається щорічне їх нарощення.

Малюнок 8. Динаміка освоєних капітальних інвестицій у Полтавській області за період з 2010 - 2019 роки (тис. грн)

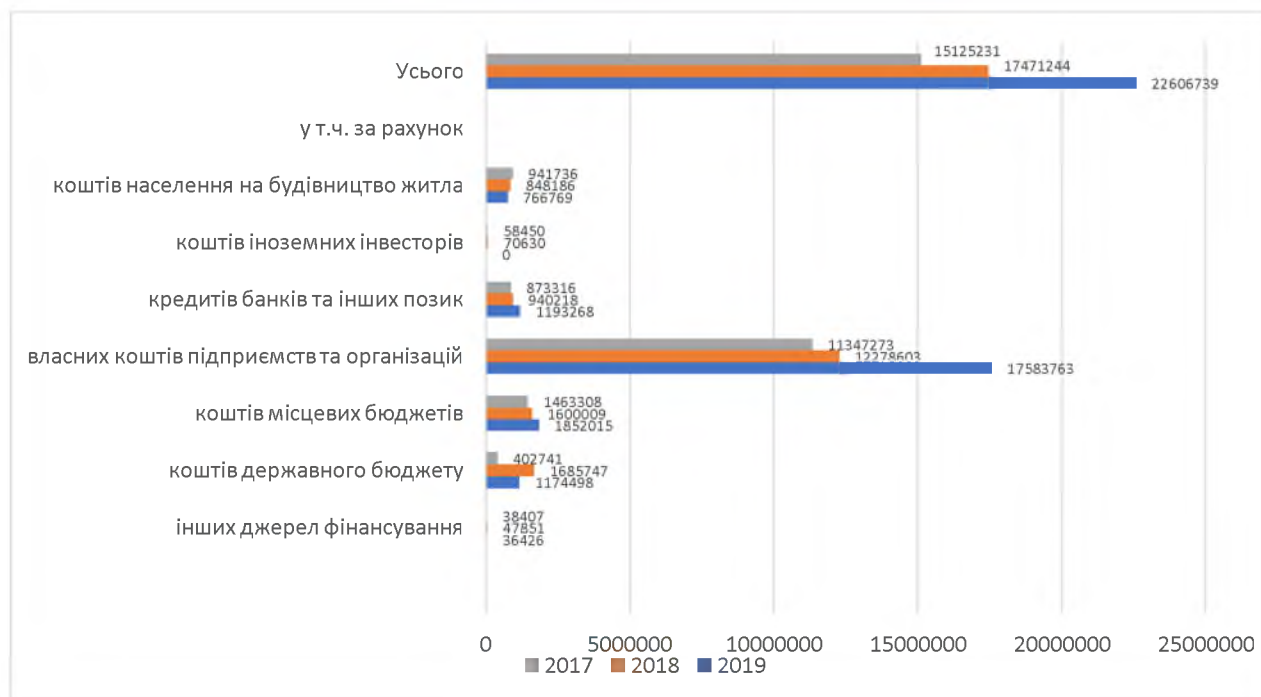
Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, зокрема у 2019 році вони становили понад 17 583,7 млн грн (77,8% загального обсягу). На другій позиції – кошти місцевих бюджетів – понад 1 852,0 млн грн (8,2%), далі кредити банків та інші позики – майже 1 193,3 млн грн (5,3%), кошти державного бюджету – майже 1 174,5 млн грн (5,2%), кошти населення на будівництво житла – понад 776,7 млн грн (3,3%). ПІІ є несуттєвим джерелом капітальних інвестицій впродовж останніх років.

Таким чином, подальший соціально-економічний розвиток області передусім залежатиме від розвитку і спроможності інвестувати з боку бізнесу та наповнення місцевих бюджетів. Водночас можуть бути значно нарощені кредити банків та інші позики, зокрема й МФО, а також ПІІ. Низьким є рівень інвестицій населення у будівництво житла, що може свідчити про порівняно невисокі доходи мешканців регіону, а також про тенденцію до збільшення міграції

(незважаючи на вибуття 25248 осіб статистика демонструє незначний міграційний приріст + 411 осіб вочевидь за рахунок тимчасово переміщених осіб) в інші, більш комфортні для проживання міста (території) чи за кордон.

Малюнок 9. Капітальні інвестиції у Полтавській області за джерелами походження у 2017-2019 роки (тис. грн)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Найбільше капітальних інвестицій у попередні роки освоєно в галузі промисловості регіону (50 %, з яких у добувній і розробленні кар'єрів - 34,9 %, переробній та інших – 12,2 %), сільському господарстві (17,3 %) та будівництві (5,9 %).

Малюнок 10. Капітальні інвестиції у Полтавській області за видами діяльності у 2019 році (тис. грн)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

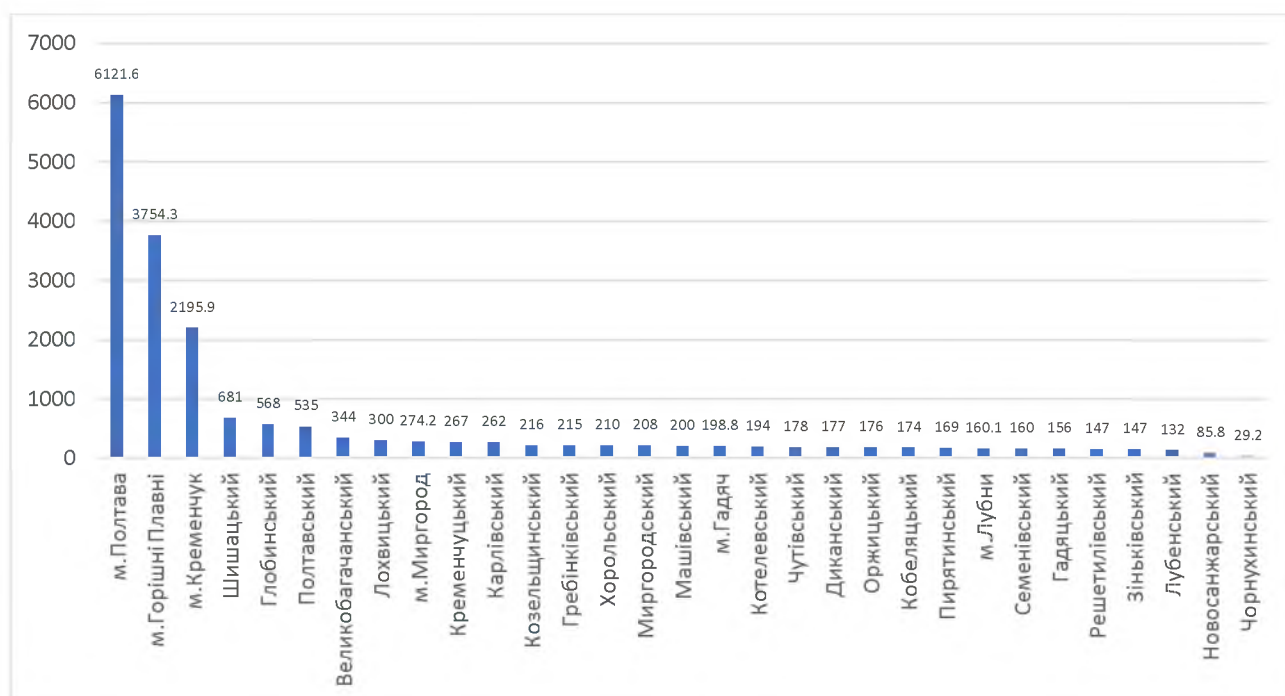
Аналіз капітальних інвестицій за видами активів показує, що інвестиції в матеріальні активи склали у минулому році понад 22300,0 млн грн, що становить 98,6 % від усього обсягу, з яких найбільше – 34,7 % в машини, обладнання та інвентар, 25,0 % - в інженерні споруди, 18,1

% - в транспортні засоби. Порівняно незначний обсяг капітальних інвестицій – 306,7 млн грн, що становить 1,4 % вкладено у нематеріальні активи, зокрема й програмне забезпечення та бази даних (0,6 %) та об'єкти права інтелектуальної власності (0,2 %).

Загалом можна зробити висновок, що така структура капітальних інвестицій за видами активів свідчить про їх спрямованість здебільшого на оновлення виробничих потужностей підприємств.

Щодо територіального розподілу, то понад половину всіх капітальних інвестицій спрямовується в обласний центр Полтаву, міста Горішні Плавні та Кременчук.

Малюнок 11. Капітальні інвестиції по містах і районах Полтавської області за 2018 рік (млн грн)

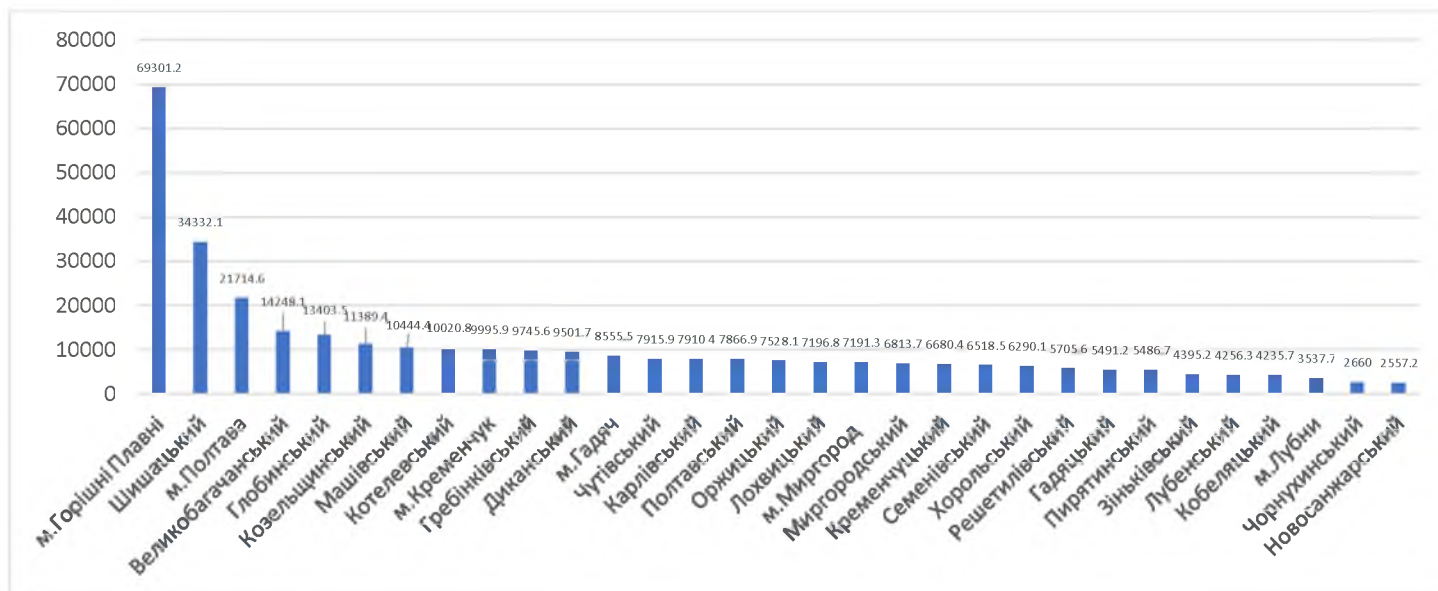
Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Зокрема у 2018 році цей показник складав 12071,8 млн грн що становило близько 53,4% від усіх капітальних інвестицій. Водночас всі інші міста і райони освоїли 46,6% від усього обсягу капітальних інвестицій (10534,9 млн грн).

Спостерігається суттєва диспропорція в інвестиційному розвитку Полтавщини, що, водночас із необхідністю забезпечувати на належному рівня інфраструктуру основних виробничих центрів, вимагає посиленої уваги до розвитку інвестиційного процесу в інших містах та ТГ області.

Диспропорція ще більш яскраво проявляється в освоєнні капітальних інвестицій на одну особу, де різниця між лідерами – Горішніми Плавнями та аутсайдерами (Чорнухинський та Новосанжарський райони) перевищує 26-27 разів.

Малюнок 12. Капітальні інвестиції по містах і районах Полтавської області за 2018 рік у розрахунку на одну особу (грн)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Проведений аналіз свідчить, що низка важливих галузей економіки області та більшість соціальної та інших сфер територіальних громад мають гостру потребу в залученні значно більших обсягів інвестиційних ресурсів, без чого їхній подальший і ефективний розвиток є неможливим.

2. Експорт Полтавської області як показник інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності

Як правило, залучені інвестиції, насамперед ПІІ, мають суттєвий позитивний вплив, зазвичай з лагом у 2-3 роки, як на зростання місцевої й регіональної економіки, показників валового регіонального продукту (ВРП), так і на конкурентоспроможність експортно-орієнтованих компаній.

Значне зростання експорту з Полтавської області мало місце до світової економічної кризи 2008-2009 років, а максимальних показників було досягнуто у 2011-2012 роках, оскільки зовнішньоекономічна діяльність компаній була зорієнтована переважно на країни СНД. Анексія Криму, військова й торговельна агресія з боку Росії привели до падіння експортних показників і зумовили необхідність переорієнтуватися на інші ринки. Тенденція до нарощення показників експорту спостерігається впродовж останніх трьох років, що свідчить про те, що компанії Полтавщини все успішніше освоюють нові ринки, передусім ЄС.

Зовнішньоекономічна активність підприємств Полтавської області у 2019 році продовжувала зростати. Обороти зовнішньої торгівлі товарів виріс на 6,0% і становив 3469,5 млн дол. США, в тому числі експорт товарів збільшився на 10,3% і становив 2102,9 млн дол. США. Стабільно утримується позитивне сальдо зовнішньої торгівлі – 736,3 млн дол. США (в той час як по Україні воно від'ємне), а коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,54. Експорт послуг у зовнішній торгівлі області у 2019 році 52,1 млн дол. США.

Малюнок 13. Динаміка експорту Полтавській області у 1996 -2019 роках (млн дол. США)

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Зовнішньоторговельні операції товарами область здійснювала з партнерами зі 141 країни світу. Найбільшим торгівельним партнером регіону залишається Європейський Союз, експорт товарів до якого становив 43,5% від загального обсягу експорту. Понад половину від загального обсягу експорту (50,9%) приходить на 6 країн. Найбільше товарів Полтавська область поставила до Китаю (13,6%), Австрії (13,1%), Німеччини (8,0%), Білорусі (6,1%), Японії (5,2%) та Туреччини (4,9%).

Малюнок 14. Експорт товарів з Полтавської області за континентами (тис грн), країнами ЄС та іншими країнами (%) у 2019 році

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

В товарній структурі зовнішньої торгівлі Полтавської області лідерство зберігають мінеральні руди, зокрема виробництво високоякісних залізрудних окатишів, а також палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки. Експорт цих товарних груп сукупно у 2018 році перевищив 58%. Другу сходинку в цьому рейтингу посідають продукти рослинного походження з часткою 12,5%, з яких 11,2% - зернові культури. Товарна позиція готових харчових продуктів, які включають й тютюн склали 8,5%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 4,4%.

Обсяг експорту продукції машинобудування, як перспективної експортно-орієнтованої галузі, зокрема машини, обладнання та механізми, а також електротехнічне обладнання становить лише 3,5%. Ще 1,5% експорту займали транспортні засоби.

Малюнок 15. Товарна структура експорту Полтавської області у 2018-2019 роках.

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

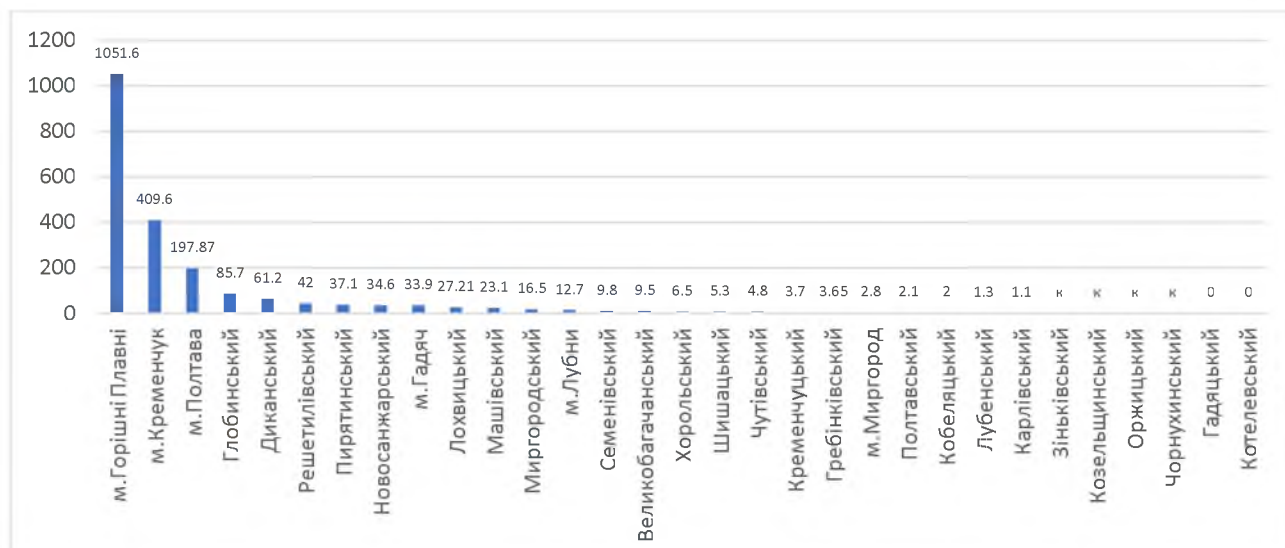
Слід відзначити, що у 2019 році товарна структура експорту дещо покращилась на користь галузей з більшою доданою вартістю. Зокрема майже удвічі зросли показники експорту засобів наземного транспорту, а продаж залізничних локомотивів більш як у 6 разів, сягнувши 5,2% від усього обсягу експорту. Позитивну динаміку продемонстрували показники експорту жирів та олій, текстильних виробів і матеріалів, виробів з деревини, целюлози тощо. Однак, незважаючи на деяке зниження, мінеральні продукти у структурі експорту області займають 52,8%. Також до 15,5% зріс експорт продукції рослинного походження, з них 12,8% - зернові культури.

Отже, сфера добувної промисловості і розроблення кар'єрів, в якій зосереджено найбільше інвестицій, а також сільськогосподарська діяльність визначають переважаючий тип економіки Полтавської області – сировинний. Варто також зазначити, що ці експортні позиції великою мірою залежать від кон'юнктури на глобальних ринках, що несе додаткові ризики для економіки області. Тим паче, її складова у регіональному обсязі валової доданої вартості (ВДВ) становить більше 35%.

Явним лідером в експорті є місто Горішні Плавні, де сконцентровано найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій, а також значні обсяги капітальних інвестицій. Найбільший експортер регіону Ferrexpo постійно впроваджує програми оновлення виробництва та збільшення виробничих потужностей, які забезпечують конкурентні позиції на глобальному ринку. Компанія є найбільшим українським експортером залізничних котунів, що використовуються у виробництві сталі.

В останній рік також покращилися експортні позиції м. Кременчук. Загалом ці два міста сукупно забезпечують майже 3/4 товарного експорту області.

Малюнок 16. Експорт товарів за містами й районами Полтавської області (млн дол. США) у 2019 році

Джерело: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

Результати аналізу підтверджують позитивний вплив ПІІ на збільшення обсягів експорту товарів Полтавської області, що дає змогу стверджувати про доцільність запровадження нової програми та посилення інституційного забезпечення, а також запровадження певних стимулів для інвесторів, з метою залучення додаткового капіталу. Адже кожна інвестиція у Полтавську область, залучена в економіку області сприятиме формуванню ланцюжків доданої вартості, зростанню ВРП і буде стимулюючим фактором для збільшення експорту товарів.

3. Міжнародна співпраця.

3.1 Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (МФО).

В умовах обмежених інвестиційних ресурсів важливими джерелами фінансування є грантові та кредитні кошти міжнародних фінансових організацій (МФО). Інвестиційні проекти, які реалізуються з їх участю, спрямовані як на галузевий, так і на регіональний розвиток. Міжнародне співфінансування сприяє диверсифікації ризиків, трансферу технологій та якісній реалізації інвестиційних проектів, що призводить до покращання бізнес середовища та зростання конкурентоспроможності регіональної економіки.

Вставка 2: МФО та умови фінансування проектів

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) відповідно до свого мандату кредитує лише державний сектор та надає державні гарантії. В Україні впроваджується 8 масштабних інвестиційних проектів на загальну суму 2,3 млрд. дол в сферах енергетики, інфраструктури, соціальної політики, охорони здоров'я, муніципального кредитування. Позики в сумі від 150 до 450 млн дол. надані на вигідних умовах (за ціною 1,5-2 % річних і одноразовою комісією 0,25 %, терміном кредитування 17-18 років і пільговим періодом 4-6 років) та спрямовані на розвиток найважливіших секторів економіки України.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) разом з МБРР входить до Групи Світового банку надає можливість доступу до міжнародного ринку капіталу країн, які зазнали труднощі у залученні інвестицій. МФК залучає фінансові ресурси по лінії міжнародних фінансових установ через інвестиційні фонди, шляхом гарантованого розміщення цінних паперів. МФК надає фінансування як у вигляді кредитів, так і у входженні в капітал різних проектів в розмірі не більше 25 від загальної суми витрат на проект. Один із напрямів діяльності – сприяння в реалізації великих інвестиційних проектів аграрної галузі та у відкритті нових

експортних ринків для української продукції.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) є найбільшим міжнародним фінансовим інвестором в Україні. З початку діяльності в країні в 1993 році банк взяв на себе сукупні зобов'язання по наданню близько 12 мільярдів євро в рамках близько 400 проектів. Спільні з ЄБРР проекти реалізуються переважно у сфері модернізації енергетичного сектору, транспортної та міської інфраструктури, фінансового сектору. Крім державного сектору, ЄБРР кредитує і приватний сектор. Щорічно ЄБРР спрямовує в Україну від 600 млн до 1 млрд євро. У 2018 році сума інвестицій від ЄБРР вже перетнула цю позначку, а в 2019 році в рамках 51 проекту склала 1.1 млрд євро. Кредити надаються на термін 12-15 років, з комісією за зобов'язання в розмірі 0,5 % річних, одноразовою комісією 1 % від суми позики, ціною за плаваючою ставкою, що прив'язана до середньої ставки міжбанківського ринку країн ЄС (Euribor) + 1 % річних.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), що є банком Європейського Союзу, надає позики і гарантії для фінансування проектів у пріоритетних секторах економіки, зокрема у сфері розвитку транспортної й енергетичної інфраструктури, енергоефективності, телекомунікацій, муніципальний сектор, допомагає відновити муніципальну та соціальну інфраструктуру в регіонах Східної України, що постраждали внаслідок військового конфлікту.

Банк підтримує, передусім, такі проекти:

- розвитку недостатньо розвинутих регіонів;
- модернізації, оновлення основних фондів підприємств або розвитку нових видів діяльності, коли ці проекти за своїм масштабом не можуть повністю фінансуватися за рахунок коштів, які є в розпорядженні окремих країн;
- до яких виявляють зацікавленість декілька країн і котрі не можуть повністю фінансуватися за рахунок інших джерел, що є в розпорядженні окремих країн.

Портфель бізнесу ЄІБ в Україні становить понад 60 проектів. Фінансування – близько 6 млрд євро. 2/3 йдуть у державний сектор (зокрема, інфраструктура та енергетика) та 1/3 – у приватний, у тому числі, банківський.

ЄІБ планує ближчими роками позичати по 500-600 млн євро щорічно державному сектору, передусім в такі сектори, як відновлювана енергетика та енергоефективність. Будуть продовжені інвестиції в муніципальну інфраструктуру, в основному на сході країни, де вже досягнуто «певних успіхів». Також будуть продовжені програми для місцевих малих і середніх підприємств у регіонах у рамках Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Окрім того, разом з іншими міжнародними фінансовими інституціями ЄІБ має намір підтримати «кілька проектів» на ринку державно-приватного партнерства (ДПП).

Кредити надаються на дуже вигідних умовах – термін погашення кредитів від 12 до 30 років з великим пільговим періодом (до 8 років) , ціна кредиту – ставка Euribor (близько – 0,398% на 01.07.2019) плюс маржа, одноразова комісія складає 0,25 % від суми позики, і комісія за зобов'язання складає 0,1 % річних від невикористаної частини позики.

KfW – це німецький державний банк, який за дорученням німецького уряду фінансує програми розвитку у всьому світі. Він надає Україні кошти на проекти з розвитку фінансової системи, забезпечення електроенергією, комунального водозабезпечення та водовідведення, соціальної інфраструктури в громадах, а також захисту навколишнього середовища.

Серед проектів - «Відновлення інфраструктури постачання в Східній Україні», який передбачає інвестування 100 млн. євро на відновлення суспільної інфраструктури. Отримані кошти від ФРН пропонується направити на придбання техніки для відновлення автомобільних шляхів та залізничної інфраструктури. Придбання будівельних матеріалів для відновленні об'єктів транспортної інфраструктури та проекти з відновлення об'єктів залізничної та дорожньої інфраструктури.

В інвестиційному портфелі Північної екологічної фінансової корпорації (NEFCO) малі та середні екологічні проекти, які фінансуються через позики і гранти як для приватного, так і для державного сектора. Діяльність НЕФКО включає, поміж іншим, проекти з підвищення енергоефективності, виробництва чистої енергії та очищення стічних вод. В Україні НЕФКО пропонує ряд фінансових продуктів, таких як позики, ризиковий капітал та фінансування на виконання особливих цілей. НЕФКО управляє фондами у розмірі більше 400 мільйонів Євро.

Інвестиційний фонд

Фінансування життєздатних інвестиційних проектів з позитивним впливом на екологію. Загальна сума фінансування Інвестиційним Фондом НЕФКО зазвичай складає від 250 тис Євро до 5 млн євро. НЕФКО може інвестувати у капітал і /або давати позики. При участі НЕФКО у капіталі підприємства внесок НЕФКО складає до 33% від загальної вартості капіталу, якщо НЕФКО бере участь у капіталі та надає позику, то внесок може складати до 50%. Умови позик та ризикових позик обговорюються у кожному разі окремо. НЕФКО виходить із проекту через 5-7 років.

Північний фонд екологічного розвитку здійснює револьверне фінансування високо пріоритетних проектів у сфері екології. Програми Спеціального Призначення для України: "Чисте Виробництво", "Енергозбереження", Фінансування Спеціального Призначення.

Вуглецевий Фонд TGF здійснює фінансування проектів спільного впровадження в рамках Кіотського Протоколу. Пріоритет надається проектам у сфері енергетики.

Полтавська область є учасником і бенефіціаром низки проектів, які реалізуються у співпраці з МФО.

На території Полтавщини впродовж тривалого періоду реалізується Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху, завдяки якому поступово приводиться до європейського рівня транспортно-експлуатаційний стан автомобільної дороги М-03 Київ-Харків на ділянці м. Лубни - м. Полтава – м. Валки, та що є однією з найважливіших магістральних доріг України і співпадає з транспортним коридором Європа-Азія. Проект впроваджувався Державним агентством автомобільних доріг України (Укравтодор), за кошти МБРР. Спорудження сучасної автомобільної магістралі дозволить поліпшити транспортно-логістичну систему області, що, безумовно, сприятиме зростанню її інвестиційної привабливості.

На даний час продовжується також реалізація Проекту розвитку дорожньої галузі (Третій проект покращення автомобільних доріг України), яким передбачено завершення будівництва транспортного коридору від Києва до Харкова М-03 на ділянці між Полтавою і Харковом. Відповідальний виконавець цього проекту також Укравтодор³.

У Проекті МБРР «Розвиток міської інфраструктури-2», який полягав у модернізації системи водопостачання, каналізації та поводження з відходами учасником серед інших міст України є м. Кременчук Полтавської області. Зокрема КП «Кременчукводоканал в проекті «Модернізація водопостачання та водовідведення» отримав від МБРР 6,5 млн дол. США (загальна сума проекту 140 млн. дол. США для 14 міст). Кредит МБРР використаний водоканалом на енергоефективне обладнання. Слід зазначити, що певні прорахунки тарифної політики та проблеми, зумовлені пандемією зумовили певні складнощі у підприємства з погашенням кредиту МБРР, термін повернення якого розрахований до 2027 року.

³ Варто зазначити, що через незадовільний стан впровадження цього проекту (наприклад вибірка коштів станом на 30.06.2019 склала лише 32,02 млн. дол. США, що становить 9,5 % від суми позики після анулювання) було анульовано 222,20 млн. дол. США.

Так само Кременчук є бенефіціаром Проекту ЄІБ (кредит складає 8,0 млн євро, грант – 2,0 млн євро) «Міський громадський транспорт України» (загальна вартість проекту 400 млн євро, яких 200 млн євро – кредит), який спрямований на покращення роботи міського громадського транспорту. Це, зокрема, дало змогу придбати для перевезення городян 40 нових тролейбусів. В рамках реалізації проекту придбано 40 нових сучасних тролейбусів, які передані КП «Кременчуцьке тролейбусне управління» та введені на транспортні маршрути міста Кременчука.

Доволі успішною є участь Полтавської області у проекті МБРР «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», зокрема в реалізації субпроекту «Запровадження інноваційної моделі системи надання послуг хворим на гіпертонію у Полтавській області». Вже поставлено медичного обладнання для закладів охорони здоров'я всіх рівнів на загальну суму близько 22,3 млн. дол. США (без урахування автомобілів ШМД, пересувних амбулаторій тощо). Попри значне покращення матеріальної бази у навчальних поїздках з вивчення міжнародного досвіду в кіниках Німеччини, Хорватії, Латвії, Данії, Фінляндії, Англії, Чехії, Латвії та інших країн взяли участь 57 фахівців області. За рахунок коштів обласного бюджету забезпечено співфінансування субпроекту у розмірі 11,69 млн. дол. (загальна вартість проекту близько 45,0 млн дол. США⁴).

Важливою є участь у Проекті "Модернізація системи соціальної підтримки населення України" за фінансування МБРР, де Полтавська область є піотною разом із Львівською і Харківською. Серед іншого проект передбачає формування системи послуг соціальної підтримки для непрацюючих та малозабезпечених сімей з метою їхнього переходу від одержання соціальних виплат до працевлаштування та економічної незалежності.

У м. Миргород Полтавської області, в рамках програми DemoUkraineDH у співпраці з НЕФКО впроваджено Проект «Модернізація теплового району "Авіамістечко"». Це дало змогу провести повну модернізацію окремого теплового району: замінено застаріле енергогенеруюче обладнання (старі газові котли) на сучасні енергоефективні з високим ККД, замінено старі теплові розподільчі мережі на нові попередньо ізольовані з оптимізацією маршруту трубопроводів, замінено насосне обладнання котельні. Для ефективного використання теплової енергії 17 житлових будинків теплового району оснащено індивідуальними тепловими пунктами (ІТП), 6 з яких працюють на опалення та гаряче водопостачання, що дозволить знизити рівень навантаження в пікові години гарячого водопостачання. Очікується, що завдяки створеній системі опалення, яка керується попитом із чітким розділенням контуру опалення та внутрішньо-будинкової розподільчої системи, в м. Миргороді буде скорочено споживання палива на 28,3%; електроенергії – на 30%; води – на 85%; викидів CO₂ – на 32%. Загальна вартість проекту становить 689,54 тис. євро, з яких 300 тис. євро – грантові кошти.

У співпраці з NEFKO та ЄБРР в місті Лубни реалізовано проект «Капітальний ремонт мереж вуличного освітлення в м. Лубни шляхом технічного переоснащення світильників на основі LED технологій та впровадження загальноміської системи управління освітленням вулиць». Встановлено 667 нових вуличних LED-світильників, проведено заміну старих опор на нові залізобетонні та металеві опори, прокладено 5,6 км. Нового дроту електромережі, модернізовано 41 шафу керування та встановлено 20 нових шаф керування вуличним освітленням, встановлено диспетчерський пульт централізованого керування та контролю вуличного освітлення. Загальний обсяг освоєних коштів на реалізацію проекту – 70,8 тис. євро грантових коштів, 5,4 млн грн кредиту та 0,6 млн грн співфінансування з місцевого бюджету.

Ще один проект у якому бере участь область це – Проект «Вища освіта України», який підтримується ЄІБ. Він передбачає охоплення енергоаудитом 147 будівель, здійснення заходів щодо енергозбереження в 20 нових та існуючих лабораторіях у 7 університетах України, серед яких «Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка». Сума позики – для всього проекту 120 млн. євро по Фінансовій Угоді, яка підписана ще 19.12.2016 року, однак

⁴ В процесі реалізації проекту завдяки ефективному управлінню закупівлею зекономлено близько 25% коштів.

вибірку коштів не поки що розпочато. Мета проекту – надання університетам допомоги в ефективності використання енергії, енергозбереження та оптимізація управлінських процесів енергоспоживання – не виконується, кошти кредиту не вибираються, незважаючи на те, що він повинен закінчитися у 2022 році.

Аналогічна ситуація у спільному з Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) Проекті «Вища освіта України» (19.12.2017 – 19.12.2021), де сума позики складає 30 млн. євро (процентна ставка – плаваюча ставка + маржа 3,41% або фіксована ставка; пільговий період – 5 років; загальний період погашення кредиту – 15 років, включаючи пільговий період).

Мета проекту надання університетам – учасникам проекту допомоги в підвищенні якості та надійності їх послуг та ефективності використання енергії шляхом удосконалення їхнього інституційного потенціалу за рахунок різноманітних заходів і робіт, направлених на енергозбереження та оптимізацію управлінських процесів енергоспоживання.

Як і в попередньому проекті відповідальним виконавцем є Міністерство освіти і науки України, а одним з семи бенефіціарів «Полтавський політехнічний університет імені Юрія Кондратюка».

Як видно з наведених прикладів, в Україні мають місце серйозні прогалини у державному секторі щодо впровадження проектів та використання кредитів ведеться, робота ведеться доволі повільно, хоча кошти МФО спрямовуються до найважливіших секторів економіки країни. В той же час проекти МФО, які працюють у приватному секторі України, доволі успішно використовують кредитні кошти.

Серед нових – спільний з ЄІБ проект «Основний кредит для аграрної галузі - Україна». Його метою є створення в Україні адміністративних, технічних, фінансових та освітніх засад для підтримки виробників у галузі зернових, олійних культур та аквакультури/рибальства. Кредит від ЄІБ має стати реальним інструментом підтримки розвитку бізнесу саме для малих і середніх виробників, а за умовами проекту, до первинної суми в 400 млн євро від Європейського інвестиційного банку мають бути додані ще 400 млн євро від українських банків.

Аналіз реалізації кредитних портфелів найбільших МФО, що працюють у Полтавській області засвідчує, що існують великі за розміром потенційні кредитні ресурси за інвестиційними проектами, кошти яких можуть забезпечувати на регіональному і місцевому рівнях значні потреби в інвестиціях в розвиток інфраструктури, енергетики, комунального господарства. При цьому вартість кредитних коштів МФО є дуже вигідною, терміни кредитування є достатніми для того, щоб реалізувати проекти у найважливіших сферах розвитку регіональної і місцевої економіки.

Тому одним із напрямів на обласному рівні є тісна співпраця з галузевими міністерствами, які впроваджують масштабні проекти за участю МФО, а також поширення наявного в області кращого досвіду ефективного управління проектами МФО, інформування та сприяння у забезпеченні ефективного використання цього інструменту, до якого державний та муніципальний сектор, а також бізнес мають доступ.

3.2. Проекти міжнародної технічної допомоги (МТД)

Ще одним важливим джерелом фінансування проектів регіонального й місцевого розвитку є грантові кошти різноманітних донорських організацій, які надають технічну допомогу Україні та її регіонам.

Полтавська область активно розширює співпрацю з проектами міжнародної технічної та фінансової допомоги. В 2019 році тривала реалізація близько 30 таких проектів, у тому числі 9 – за участі міжнародних фінансових організацій.

Серед міжнародних донорів, які надають технічну та фінансову підтримку Полтавській області в рамках технічної допомоги:

- Уряд США;
- Уряд Федеративної Республіки Німеччина;
- ЄС та країни Європейського Союзу;
- Північна екологічна фінансова корпорація - НЕФКО;
- Фонд східноєвропейського партнерства х питань енергоефективності та довкілля - E5P;
- Уряд Швейцарської Конфедерації;
- Європейський банк реконструкції та розвитку;
- Уряд Канади;
- Фонд Східна Європа;
- Регіональний Екологічний Центр для Центр. та Сх. Європи;
- Програма розвитку ООН;
- Міністерство закордонних справ Республіки Литва.

Серед основних проектів МТД:

- «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який реалізується Федерацією Канадських Муніципалітетів за підтримки Міністерства закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади. Він спрямований на зміцнення муніципального сектора шляхом нарощення спроможностей в містах задля сприяння демократії та економічному розвитку на місцевому рівні, створення більш сприятливого середовища для підприємництва та місцевого економічного розвитку, сприяння децентралізації влади та плануванню комплексного розвитку на місцевому і регіональному рівнях. Безпосередніми його бенефіціарами є територіальні громади Полтави, Горішніх Плавнів, Кременчука та Миргорода.

- «Підтримка реформи децентралізації в Україні/U-LEAD з Європою: Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку», який фінансується ЄС та Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею, Швецією і реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ. Він має на меті Посилення спроможностей ключових суб'єктів на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою впровадження реформ регіональної політики та децентралізації. Особлива увага на місцевому рівні спрямовується на розширення прав і можливостей об'єднаних громад з метою надання високоякісних послуг громадянам. Для цього передбачено підтримати створення чи модернізацію центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), які відповідають очікуванням громадян, та розробити ІТ-рішення, які забезпечують надання відповідних послуг по всій Україні та у Полтавській області зокрема.

Ресурси міжнародної технічної допомоги найбільш активно освоюються у таких напрямках:

- впровадження енергоефективних заходів;
- розвиток урядування та громадського суспільства, у тому числі: підтримка реформи децентралізації, місцевий розвиток та розвиток міст;
- охорона здоров'я;
- удосконалення освіти і науки;
- економічний розвиток;
- розвиток аграрного сектору;
- підтримка національної безпеки та оборони;
- підтримка ВПО та відновлення України;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток спорту та молоді;
- соціальний захист.

Рисунок 17. Географія діяльності проектів МТД на території Полтавської області у 2019 році

Джерело: <http://pobl-invest.gov.ua/Home/Pageltem/28>

Варто зазначити, що Полтавська область у 2019 році стала одним із 7 регіонів України, який братиме участь у Програмі ЄС “EU4Skills: Кращі навички для сучасної України”, яка нещодавно стартувала і спрямована на підтримку реформи професійно-технічної освіти на національному рівні, а також в обраних регіонах. Участь у Програмі дозволить провести значну роботу з адаптації підготовки кадрів до потреб регіональної економіки з урахуванням перспектив її розвитку.

4. Порівняльний аналіз залучення ПІІ, освоєння капітальних інвестицій та експорту товарів між регіонами України

4.1. Прямі іноземні інвестиції в Україну.

Надходження ПІІ в Україну в попередні роки не набуло належної динаміки (за винятком 2006-2007 років, коли обсяги залучених інвестицій становили 8-10 млрд. дол. США), а значна їх частина надходила із офшорів і асоціюється значною мірою із коштами, виведеними великим бізнесом з України з метою оптимізації оподаткування.

Впродовж 2010-2013 рр. спостерігалася певна позитивна динаміка залучення ПІІ. Україні вдавалося ще утримати темпи приросту інвестицій. Значною мірою це відбувалося завдяки продовженню інвестування компаніями в раніше започатковані проекти. Разом з тим з 2014 року спостерігається суттєве зниження інвестиційної активності у сфері іноземного інвестування.

Рисунок 18. Надходження/вкладення прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України у 2010 -2019 рр. (млрд. дол. США).

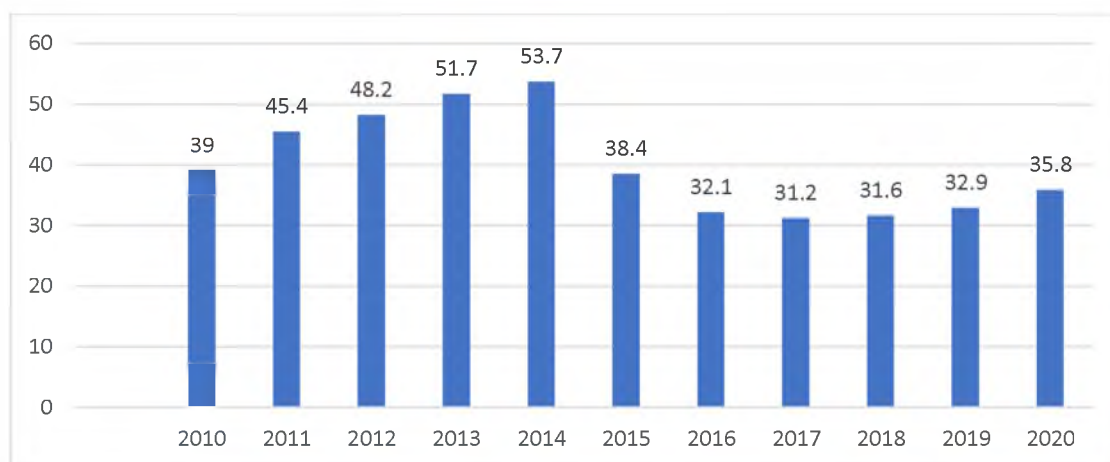
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Сумарний показник суттєво скоротився у 2014 році, передусім за рахунок курсової різниці внаслідок суттєвої девальвації гривні, часткового вилучення інвестицій та їх втрати.

За даними Держстату у 2018 році в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 2 869,9 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

. За попередніми даними Держстату у 2019 році ПІІ зросли на 2904,5 млн дол. США. Зокрема минулого року нерезиденти вклали 2,53 мільярда дол. США акціонерного капіталу в Україну. Водночас, з України вийшло 1,28 мільярда дол. США інвестицій. З огляду на курсову різницю, інвестиції зросли на майже мільярд дол. США (\$ 947,1 млн).

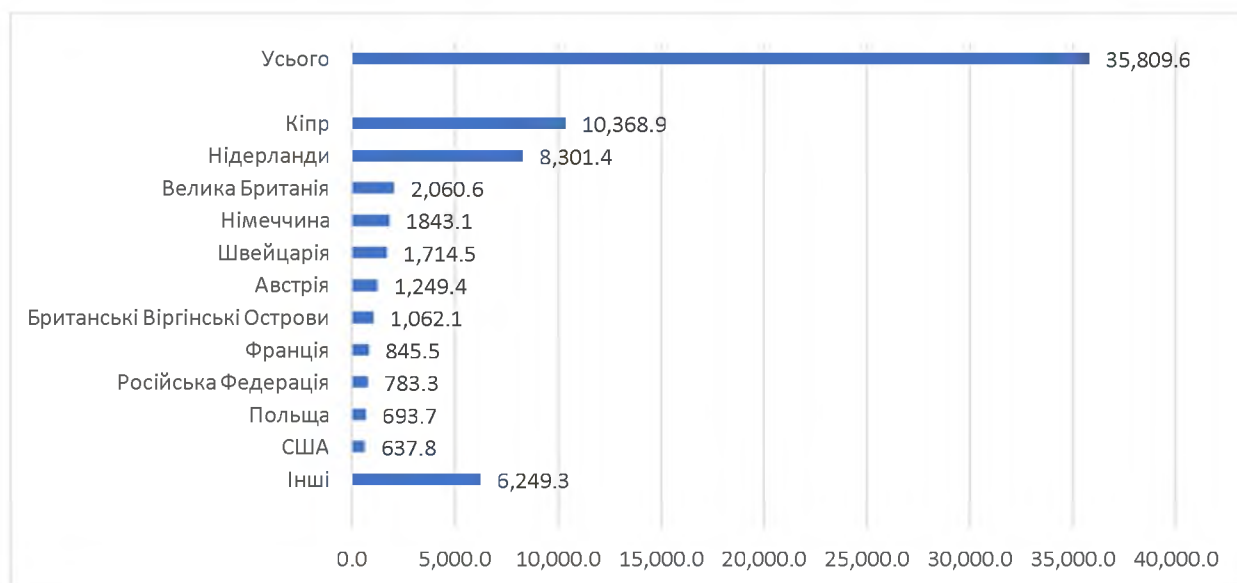
Рисунок 19. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2010 – 2019 рр. (на початок року, млрд. дол. США).

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

В перелік найбільших країн-інвесторів входять Кіпр, Нідерланди, Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Австрія, Віргінські Острови, Франція, Російська Федерація, Польща та США. Загалом 28 289,3 млн дол. США надійшло з країн ЄС, що становить майже 79%.

Рисунок 20. Найбільші країни-інвестори в економіці України станом на 31.12.2019 року (млн дол. США)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Переважно ці ж країни стали найбільшими інвесторами в Україну у 2019 році. Зокрема з країн ЄС надійшло близько 2317 млн дол. США, що становить майже 80% всіх отриманих ПІІ.

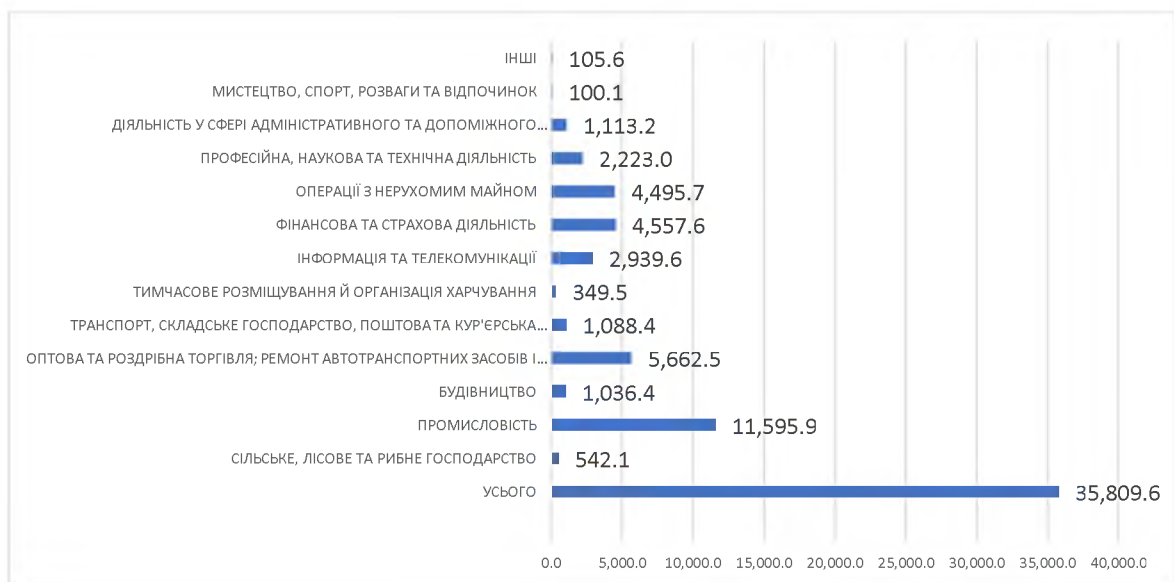
Рисунок 21. Найбільші країни-інвестори в економіці України у 2019 році (млн дол. США)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Проблемним питанням є й те, що у попередні роки ПІІ не були спрямовані на реалізацію стратегічних пріоритетів структурної перебудови економіки та досягнення значних обсягів створення доданої вартості, а передусім сконцентрувалися в галузях з високим рівнем рентабельності або сировинній сфері. Зокрема, понад 50% ПІІ сконцентрована у фінансово-торгівельній сфері, операціях з нерухомістю та у добувній промисловості.

Рисунок 22. ПІІ (акціонерний капітал) в Україні на 31.12.2019 року за видами економічної діяльності (млн дол. США)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Найбільше ПІІ залучено у промисловість, з понад 10,0 млрд дол.США 1 747,40 млн дол. – у добувну промисловість, решта - 8199,7 млн дол. США – у переробну. Що стосується переробної промисловості то тут лідирує виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Значне місце займає виробництво металургійної й хімічної промисловості та машинобудування.

Рисунок 23. ПІІ (акціонерний капітал) на 01.01.2019 року у переробній промисловості (млн дол. США)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Водночас, незважаючи на вагомість ПІІ в економічному розвитку та технологічній модернізації української промисловості, вони не стали вагомим чинником оздоровлення економіки і не зіграли належної ролі в трансформації економічної системи держави. Реальний соціально-економічний ефект від діяльності понад 18,0 тис. підприємств з іноземним капіталом порівняно є незначним. У зв'язку з цим, виникає необхідність у здійсненні регулювання надходжень та використання прямих іноземних інвестицій в економіці України для потреб структурної перебудови економіки та прискореного економічного зростання.

Слід зазначити доволі негативну оцінку окремими інвесторами та міжнародними фахівцями стану інвестиційного клімату в Україні, попри певні позитивні зміни. Це свідчить про те, що темпи реформування української економіки та заходи з покращення інвестиційного клімату не задовольняють бізнес. Крім цього, ситуація ускладнилась у зв'язку зі збройним конфліктом на Сході країни, зумовленим військовою агресією з боку Росії.

Найбільшими перешкодами для інвестування в Україну за оцінкою бізнесу є корупція, незахищеність інвесторів та адміністративні бар'єри на шляху здійснення бізнесу. Крім цього, маса інвесторів стурбована макроекономічним становищем, правовим середовищем, політичними ризиками та іміджем країни. В результаті позитивні очікування інвесторів нерідко змінюються на негативні.

Рівень залучення інвестицій у вітчизняну економіку не відповідає величезному потенціалу України. Тому найголовніше завдання на даний момент полягає у формуванні і збереженні стійкого інтересу інвесторів до країни і сприянні залученню інвестицій у пріоритетні галузі, які можуть забезпечити прискорене економічне зростання. Потрібно пришвидшити роботу із покращення інвестиційного клімату України з тим, щоб отримувати необхідні фінансові ресурси не за рахунок зовнішніх запозичень, а за рахунок ефективної роботи як національних, так і закордонних інвесторів.

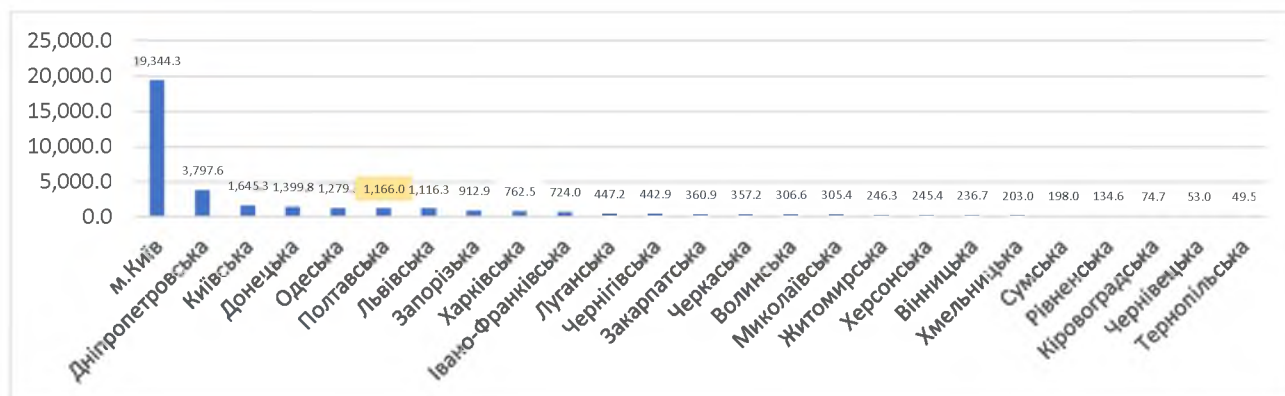
Водночас Україна приваблює інвесторів стратегічним географічним положенням. Зрозуміле прагнення іноземних компаній закріпитися на перспективному ринку збуту України, намагання одержувати прибуток на довгостроковій основі, бажання отримати доступ до порівняно недорогих джерел сировини та ресурсів, використовувати відносно недорогі та водночас кваліфіковані людські ресурси.

5. Полтавська область на фоні інших українських регіонів.

5.1. Залучення ПІІ.

Більше половини із залучених на початок 2020 року ПІІ надійшли в м. Київ – 19344,3 млн дол. США. Решта інвестицій розподілені між регіонами України, при цьому спостерігається значна диспропорція як загального обсягу, так і кількості ПІІ на одного мешканця.

Рисунок 24. Обсяг залучених ПІІ (акціонерний капітал) в регіони України на 01.01.2019 (млн дол. США)

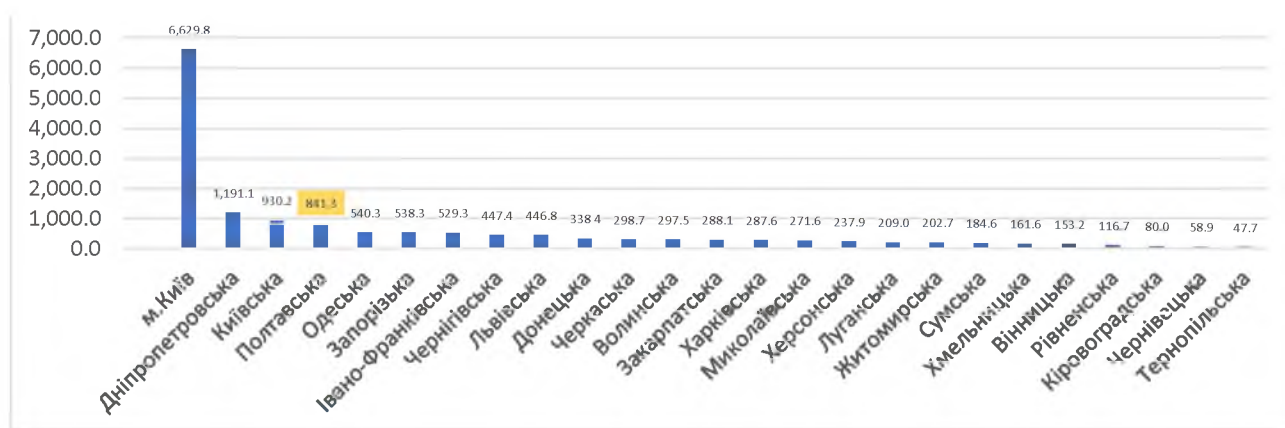
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Полтавська область посідає шосте місце серед усіх регіонів України з обсягом залучених ПІІ, що становить майже 1166,0 млн дол. США станом на 31 грудня 2019 року. Зокрема минулого року інвестиції зросли на понад 140,0 млн дол. США, що є одним з найкращих показників в Україні.

Слід зазначити, що Полтавська область була і залишається доволі привабливою для інвесторів про що свідчить динаміка сукупних ПІІ в регіон.

Водночас за обсягом залучених ПІІ в розрахунку на одну особу, що є найбільш об'єктивним показником результативності у сфері іноземного інвестування, Полтавська область входить у групу лідерів, займаючи четверту позицію після Києва, Дніпропетровської і Київської областей з показником 841,3 дол. США.

Рисунок 25. ПІІ (акціонерний капітал) в розрахунку на одну особу за регіонами України на 31.12.2019 (дол. США)

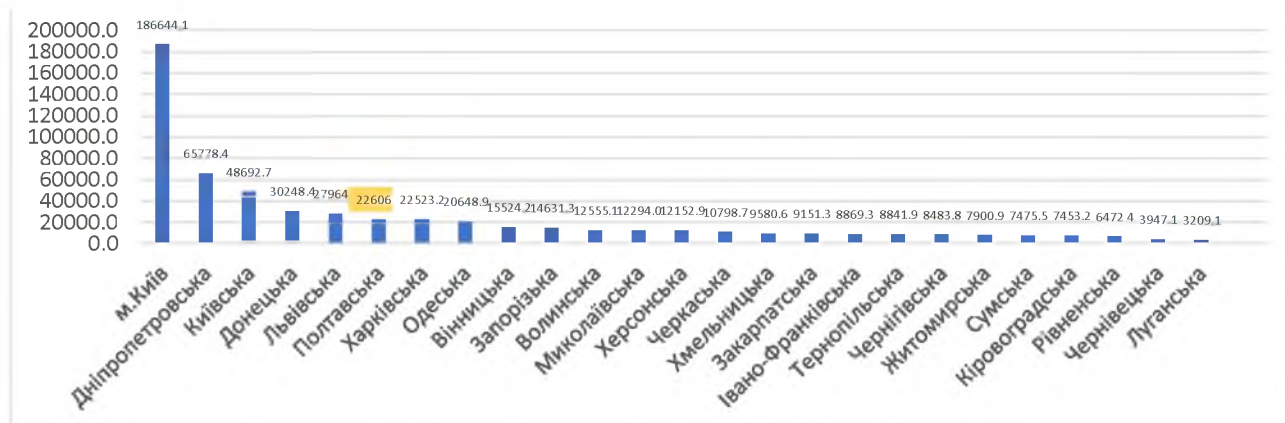
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5.2. Освоєння капітальних інвестицій

Обсяги освоєних капітальних інвестицій в Україні за січень-грудень 2019 року склали 584448,6 млн грн, що на 11,0% більше від показників 2018 року (зростання у 2018 році до попереднього склало 21,6%).

За обсягом капітальних інвестицій Полтавська область у 2019 році посіла шосте місце серед регіонів України, освоївши 22606,0 млн грн., що становить 3,9 % від всього обсягу освоєних капітальних інвестицій в країні. В той же час індекс капітальних інвестицій становив 139,7% (по країні – 115,5%), це 4 місце в Україні.

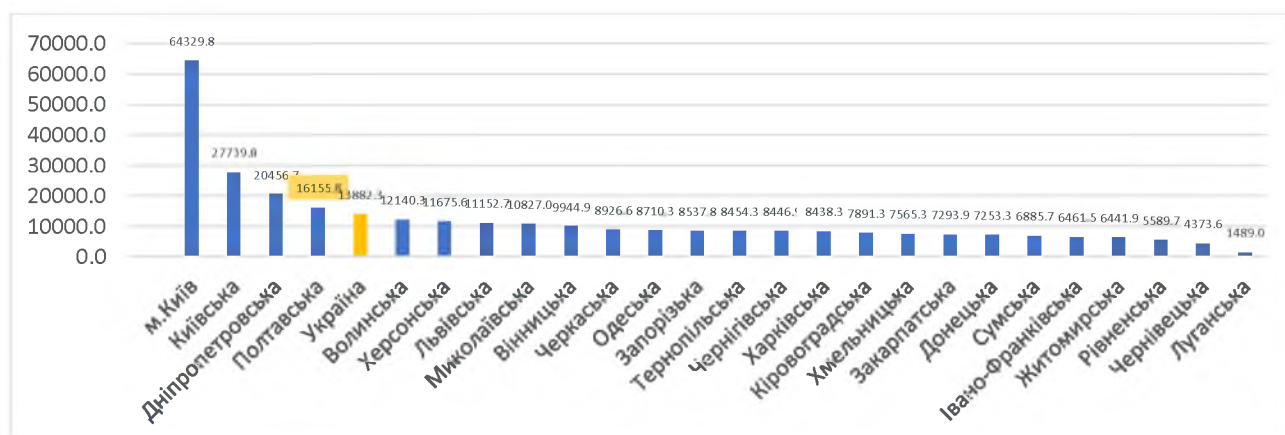
Рисунок 26. Обсяг освоєних капітальних інвестицій за регіонами України у 2019 році (млн грн)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Водночас за обсягом капітальних інвестицій на одного мешканця, що становить 16155,8 грн область теж входить у групу лідерів, перебуваючи на четвертому місці після Києва, Київської та Дніпропетровської областей.

Рисунок 27. Обсяг освоєних капітальних інвестицій за регіонами України у розрахунку на одну особу за 2019 рік (грн)

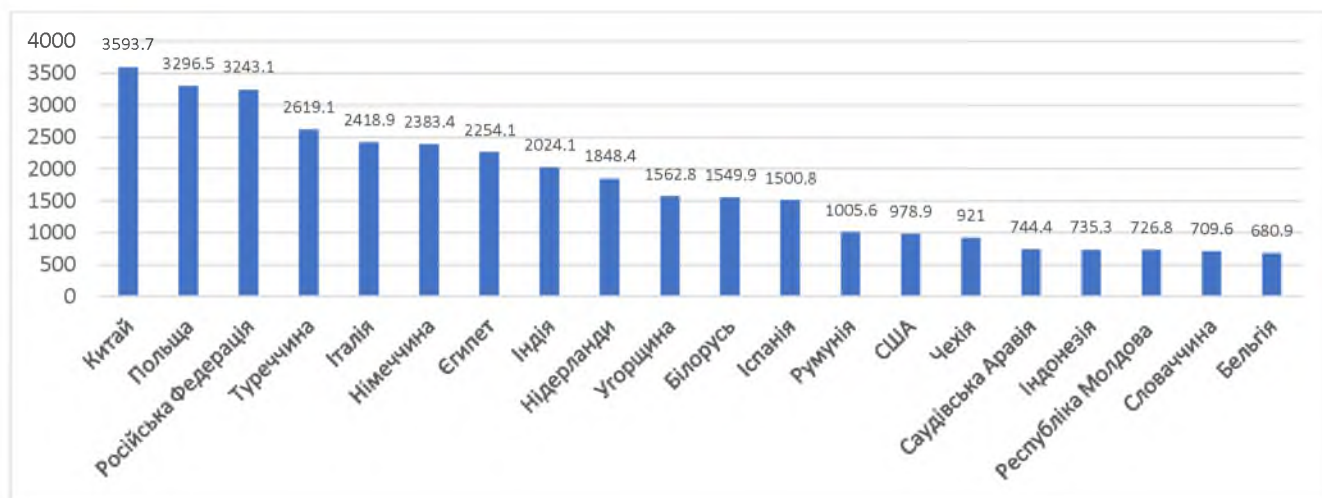
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5.3. Експорт: показники, регіональний вимір та вплив інвестицій

У 2019р. експорт товарів становив 50060,3 млн.дол. США, зростання склало 5,8% порівняно із 2018р., імпорт – 60783,7 млн.дол., зростання – 6,3%. Негативне сальдо склало 10723,4

млн.дол. (у 2018р. також негативне – 9852,6 млн. дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,82 (у 2018р. – 0,83). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 227 країн світу.

Рисунок 28. Країни – найбільші торговельні партнери України (експорт) у 2019р. (млн дол. США)

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Експорт у країни ЄС становив 20752,3 млн дол. США, у порівнянні з 2018 роком зростання склало 3,0%. Приблизно 2/3 експорту товарів на суму 34797,3 млн дол. США спрямовано минулого року до 20 країн, які є найбільшими торговельними партнерами України. Топ-10 країн, до яких Україна поставляла свої товари, очолюють Китай, Польща та Російська Федерація. За даними Держстату, експорт із Китаєм зріс на понад 63% порівняно із 2018 роком та становить майже 3,6 млрд доларів. З Польщею минулого року додалося 1,2% експортованих товарів майже на 3,3 млрд доларів. Щодо РФ, експорт впав на 11,2% і протягом року становив 3,2 млрд доларів.

Рисунок 29. Товарна структура українського експорту у 2019 році (млн дол. США).

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Серед товарів, які Україна продавала, то передусім це сировина та агропродукція, що говорить про переважаючий сировинний характер експорту. На 31% стали більше продавати рослинних продуктів (12,9 млрд). Продаж за кордон тваринних жирів та рослинної олії збільшився на 5,3%

(4,7 млрд), харчових продуктів – на 6,7% (3,2 млрд). На 5,5% збільшився продаж тварин та тваринних продуктів (1,3 млрд доларів).

У той же час на 12% просіла торгівля металами та виробами з них, однак все одно вона становила велику частку експорту (10,3 млрд). Експорт мінеральних продуктів, нафти та нафтопродуктів збільшився на 12,2% і досяг 4,9 млрд доларів. Продаж українських машин, обладнання, механізмів та електротехнічного обладнання впав на 4,1% (4,5 млрд).

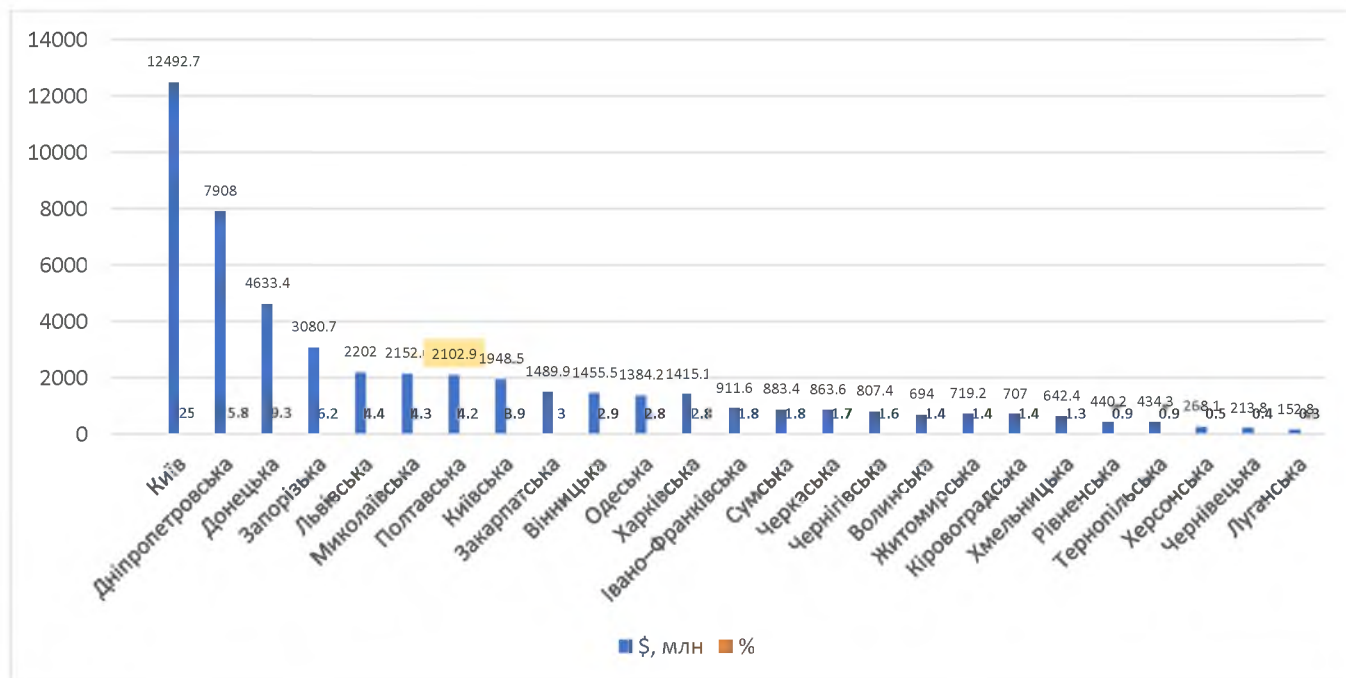
Порівняно кращою проти попереднього року стала ситуація з експортом хімічної продукції, спостерігається зростання на 3,2% (1,9 млрд доларів). Полімери, пластмаси та вироби додали майже 4% експорту (721,6 млн доларів). Експорт деревини та виробів із неї скоротився на 6,3% та в грошовому вираженні становив 1,4 млрд доларів. На 20% менше стали вивозити за кордон маси з деревини та целюлози (437,8 млн доларів).

Майже на 32% більше стали продавати транспортних засобів, передусім наземних, зокрема й рухомого складу виробництва ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» (м. Кременчук Полтавської області). Збільшився продаж за кордон різних промтоварів, за які вторгували 872,4 млн доларів. Виробів із каменю, гіпсу та цементу поставили за кордон на 414,7 млн, дорожнього та напівдорожнього каміння – на 89,9 млн доларів (+43,9%).

Позиції експорту товарів Полтавської області здебільшого корелюються із загальноукраїнськими показниками.

В регіональному розрізі п'ятірка лідерів українського експорту виглядає так: Київ (25,0%), Дніпропетровська (15,8%), Донецька (9,3%), Запорізька (6,2%) та Львівська (4,4%). Полтавська область, експорт товарів якої у 2019 році склав 4,2% від загальноукраїнського показника за підсумками минулого року на 7-у місці. Водночас за темпами приросту експорту товарів 10,8% Полтавщина входить у п'ятірку кращих.

Рисунок 30. Регіональні обсяги експорту товарами у 2019 році (млн дол. США, %).

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Щодо експорту послуг, то він склав 15237,5 млн дол. США. Лідерами є м. Київ, Одеська, Львівська, Миколаївська та Харківська області, які сукупно забезпечили понад 40,0%.

Полтавська область з показником 52,1 млн дол. США за експортом послуг перебуває на 17-у місці.

Слід відзначити, що регіони-лідери в експорті, як правило, мають лідируючі позиції і за розмірами залучених ПІІ, і за обсягами освоєних капітальних інвестицій, що є переконливим свідченням їх ролі у зростанні конкурентоспроможності регіональної економіки.

6. Світові потоки інвестицій та їх вплив на конкурентоспроможність країн і регіонів

6.1. Вплив ПІІ на конкурентоспроможність країн та регіонів: шанси, можливості та значення для Полтавської області

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що забезпечення сталого і збалансованого розвитку Полтавської області та модернізація її економіки неможлива без залучення інвестицій, які є ключовим фактором розвитку та вдосконалення галузевої структури економіки, впровадження інновацій, забезпечення економічного зростання та високої конкурентоспроможності регіональної економіки.

За умови нестачі власних економічних ресурсів, у першу чергу, фінансових, необхідних для відновлення і модернізації виробництва, стабільного економічного розвитку, проведення структурної перебудови, важливого значення набувають питання залучення зовнішніх джерел фінансування, які повинні ґрунтуватися на об'єктивних оцінках світових і регіональних тенденцій в інвестиційній сфері.

Впродовж останніх десятиріч ПІІ безпосередньо визначають зростання і економічний добробут як багатьох країн, так і їх найбільш успішних регіонів. Вони сприяють активізації інвестиційного процесу, є джерелом капіталовкладень, причому у формі сучасних засобів виробництва, залучають вітчизняних підприємців до передового господарського досвіду, сприяють поширенню інновацій, розвитку малого і середнього бізнесу, збільшенню продуктивності праці та підвищенню добробуту населення. Іноземні інвестори відіграють значну роль в економічному розвитку та сприяють економічному зростанню регіональної економіки на основі ефективнішого використання місцевих ресурсів.

ПІІ повинні відігравати значно важливішу роль для розвитку економіки Полтавської області, соціально-економічного зростання регіону, громад і територій. Нарощення ПІІ в економіку, передусім у стратегічно важливі та найбільш перспективні галузі області, буде позитивним фактором для регіонального і місцевого економічного розвитку.

Залучення ПІІ посилюватиме здорову конкуренцію в бізнес середовищі, впровадження інновацій та забезпечить підвищення продуктивності регіональної економіки, дозволить створити якісні робочі місця та сприятиме економічному зростанню. Зростання надходжень іноземних інвестицій дасть змогу регіону та найбільш активним, дієвим громадам, їхнім територіям, отримати значні вигоди, серед яких, зокрема:

- підвищити рівень зайнятості, розбудувати інфраструктуру, в т.ч. й соціальну, поліпшити якість життя для мешканців території;
- посилити конкурентоспроможність, реалізувати та наростити свій потенціал (ресурсний, виробничий, науковий, кадровий тощо);
- досягнути відповідного рівня технологічності місцевої економіки, вийти на суттєве зростання доданої вартості, розвинути експортний потенціал;
- забезпечити розвиток людського потенціалу, підвищити кваліфікацію працівників;

- підвищити інвестиційну привабливість території, утвердити свій позитивний імідж.

Ці чинники взаємопов'язані й разом формують модель конкурентоспроможності території, метою якої є підвищення рівня життя населення. Водночас ключовим чинником її забезпечення є обсяг та якість залучених інвестицій, насамперед ПІІ, які генерують зростання продуктивності компаній та сприяють зайнятості населення.

6.2. Світові тенденції у сфері ПІІ: інвестиції є, але конкуренція за них зростає

Слід зазначити, що за період з 1990 року у світі спостерігається надзвичайно жвава динаміка потоків ПІІ зі стрімким зростанням, коливаннями, спадами і тенденціями до відновлення. Від показника 205 млрд дол. США в 1990 році, ці потоки майже безперервно зростали до 2007 року, збільшившись у понад 9 разів та досягнувши історичного піку у 2007 році обсягом 1,909 трлн дол. США. При цьому висхідна динаміка ПІІ переважно відображала значні темпи економічного зростання і високі економічні показники багатьох країн світу як розвинених, так і країн, що розвиваються. Натомість для подальшого періоду та зокрема 2010-х років характерними є постійна турбулентність з піком у 2016 році (1,81 трлн дол. США) і різким спадом у 2017 році (за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (далі – ЮНКТАД) 1,52 трлн дол. США). Критичні періоди, коли показники ПІІ різко знижувалися, пов'язані із подіями 11 вересня 2001 року та фінансовою кризою 2008 року, з часів якої потоки ПІІ так і не відновилися до рівня докризового 2007 року.

Загалом для сучасної світової економіки характерною є яскраво виражена нестабільність тенденцій у сфері ПІІ, у залежності від багатьох чинників має місце як зростання так і спад потоків ПІІ.

Для українських регіонів, і Полтавської області зокрема, дуже важливими є ПІІ типу «грінфілд», оскільки вони передбачають створення нових сучасних виробництв, дозволяють реалізувати величезний виробничий потенціал, підвищити зайнятість та конкурентоспроможність регіональних економік. Водночас аналіз світових тенденцій показує, що, не зважаючи на помірне зростання в 2015-2016 рр. ПІІ типу «грінфілд» (до 828 млрд дол. США в 2016 році), їх обсяг у 2017 році досягнув найнижчого рівня з 2003 році, скоротившись на 32% або до 571 млрд дол. США (кількість проектів при цьому зменшилася на 17%). Зокрема, це відбулося через зменшення на 49%, (до 261 млрд дол. США) вартості таких проектів у країнах, що розвиваються, а також через зменшення показників всіх без виключення регіонів. Водночас вартість ПІІ типу «грінфілд» зросла у розвинених країнах на 11%, (до 282 млрд дол. США).

В порівнянні з попереднім у 2018 році залучення ПІІ в світову економіку скоротилося до 1,41 трлн дол. США. Таким чином, можна зробити висновок, що конкуренція за ПІІ у світі, особливо типу «грінфілд», загострюється.

Це найбільше падіння після світової фінансової кризи 2008-2009 рр., при цьому зниження сконцентровано в розвинених країнах, де приплив ПІІ був на найнижчому рівні з 2004 року. Однією з причин, що спонукало зниження глобальних інвестицій, за даними UNCTAD, є реформа податку на прибуток підприємств у Сполучених Штатах Америки (далі – США) в результаті чого, починаючи з 2017 року, багатонаціональні підприємства США розпочали велику репатріацію накопичених іноземних доходів. Серед причин також є низка невизначеностей, що стоять перед глобальною економікою, зниження прибутковості ПІІ, тенденції у зміні структури світової економіки, зміцнення цифрової економіки і, таким чином, перехід до нематеріальних активів у міжнародному виробництві тощо.

Між тим, потоки ПІІ в країнах, що розвиваються, були більш стійкими. За даними UNCTAD ПІІ в країни, що розвиваються, збільшилися на 3% до 694 млрд дол. США у 2018 році.

Заслугує на увагу те, що оголошення інвестицій у «greenfield» (передусім підготовлені інвестиційні майданчики на території індустриальних/промислових парків) у країнах, що розвиваються, зросло на 47%.

Надходження ПІІ в країни СНД, Україну і Грузію в 2018 році в порівнянні з 2017 роком знизився на 11% до 37,3 млрд дол. США. Це один з найменших рівнів, починаючи з 2006 року. В основному зниження пояснювалося низькою динамікою ПІІ в чотирьох країнах регіону: Азербайджані, Казахстані, Російській Федерації, а також в Україні.

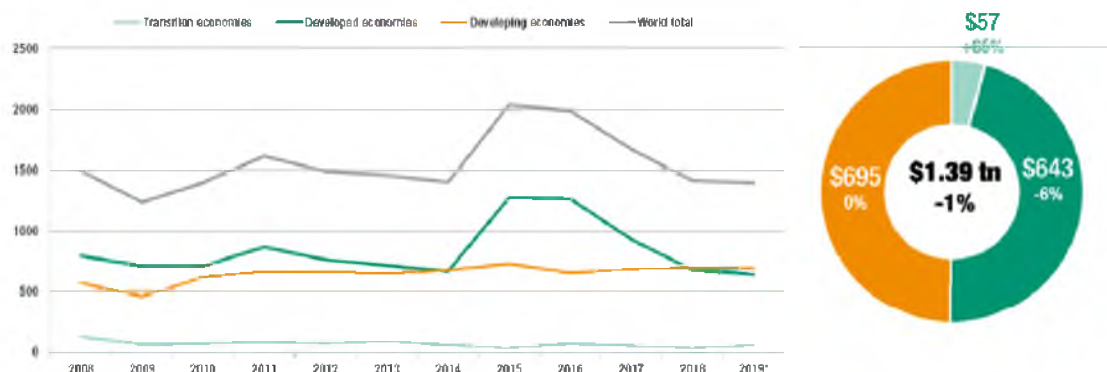
У той же час надходження ПІІ в економіку країн з перехідною економікою Південно-Східної Європи зросло на 14% і склало у 2018 році 6,3 млрд дол. США. Збільшенню надходжень ПІІ сприяли заходи зі створення робочих місць у приватному секторі і, як результат, привело до зростання ВВП.

У 2019 році ПІІ продовжили тренд попередніх років і незначно знизилися, з 1,41 трлн дол. США у 2018 р. до 1,39 трлн. дол. США у 2019 р. Приплив ПІІ у розвинені країни зменшився на 6%, а їх залучення в економіки, що розвиваються, не змінилося.

Сполучені Штати залишаються найбільшим одержувачем прямих іноземних інвестицій, залучивши в минулому році 251 млрд., за ним йде Китай – 140 млрд. та Сінгапур - 110 млрд. дол. США.

У Європейському Союзі приплив ПІІ зменшився на 15% до приблизно 305 мільярдів доларів. Згідно даних UNCTAD, потоки в країни, що розвиваються, залишалися незмінними в 2019 році, і, за попередніми оцінками, становлять 695 млрд. дол. США, що становить приблизно половину світових ПІІ.

Рисунок 31. Тенденції у сфері ПІІ у 2006 – 2019 рр. (млрд. дол. США).

Джерело: <https://unctad.org/>

Разом з тим, на потоки ПІІ впливатимуть геополітичні ризики, які залишаються досить високими, можливість відновлення торгівельної суперечки між США та КНР, зростання проявів політики протекціонізму, а також тенденція до зменшення «greenfield» проєктів.

6.3. Вплив пандемії COVID-19 і світової економічної рецесії 2020 на ПІІ

Слід зазначити, що на думку фахівців МФВ та інших фінансових інституцій епідемія коронавірусу COVID-19, яка виникла в китайській провінції Ухань і поширилася в багатьох країнах на різних континентах може негативно вплинути на зростання глобальної економіки в 2020 році, а це в свою чергу зумовить зниження інвестиційної активності, перегляд інвестиційних планів та відтермінування інвестиційних рішень.

Зокрема, згідно прогнозів ОЕСР потоки ПІІ в 2020 році впадуть більш ніж на 30%, навіть за найоптимістичнішого сценарію успішності заходів політики в галузі охорони здоров'я та економічної підтримки, що приймаються урядами для подолання пандемії COVID-19 та

припадає на діяльність компаній, пов'язаних з сировинними галузями та виробництвом, що визначається як послуги (зокрема функції головних структур і бек-офісів, фінансових холдингів, закупівлі, матеріально-технічне забезпечення, дослідження та розробки). Отже, є підстави вважати, що дані про ПІІ у послуги можуть перевищувати реальні показники більш ніж на третину.

Уповільнення росту міжнародного виробництва відображається на світовій торгівлі. Хоча зарубіжні філії ТНК продовжують нарощувати міжнародне виробництво, темпи такого зростання у 2011-2016 рр. були нижчими за показники 2006-2010 рр. Так, середньорічні темпи зростання товарообігу зарубіжних дочірніх структур знизилися з 9,7%, до 7,3%, доданої вартості – з 10,7% до 4,9%, зайнятості - з 7,6% до 4,9%. Все це приводить до загострення конкуренції за ПІІ.

Аналіз останніх тенденцій у сфері ПІІ свідчить, що серед галузей економіки, до яких проявлявся найбільший інтерес міжнародних інвесторів, пов'язані з фінансовою та страховою діяльністю, розвідкою нафти і газу, відновлюваної енергії, нерухомості, агровиробництвом та харчовою промисловістю. Великі інвестиції були вкладені також в гірничодобувну промисловість.

Водночас одним з головних рушіїв зростання і розвитку ПІІ є цифрова економіка. ІКТ трансформують як міжнародне виробництво, так і самі ТНК.

Подальше впровадження ІКТ здатне докорінно змінити характер міжнародної діяльності ТНК та впливу їх дочірніх структур на країни-реципієнти. За 2010-2015 рр. число компаній, що займаються такими технологіями, у переліку 100 найбільших ТНК збільшилася більш ніж вдвічі. Активи таких ТНК виросли на 65%, а їх операційний дохід і зайнятість - приблизно на 30%, що не притаманно іншим ТНК з першої сотні. В останні роки ця тенденція посилюється.

Швидко зростає значення цифрових ТНК, в тому числі компаній, що займаються створенням інтернет-платформ, електронною торгівлею і цифровим контентом - близько 70% їх обороту припадає на міжнародні продажі, в той час, як за кордоном вони мають лише 40% своїх активів.

Останні секторальні тенденції свідчать про значну зацікавленість міжнародних інвесторів до проектів у сфері зеленої /альтернативної енергетики. Згідно з даними ЮНКТАД вартість оголошених проектів у цій сфері різко зросла на 47% до 539 млрд дол. США

ПІІ суттєво впливають на економічний прогрес як конкретних локальних територій, регіонів, так і країн загалом. Конкуренція за глобальні інвестиції і відповідно привабливість країни для припливу ПІІ істотно посилилася. Це особливо помітно протягом останніх років, що значною мірою зумовлено їх зменшенням у 2018 році.

Значна частка ПІІ зосереджується в розвинених країнах, у т.ч. через те, що потоки капіталу є вкрай чутливими до інвестиційного середовища та якості інститутів.

Особливо це стосується ПІІ, які здебільшого надходять у країни, де має місце верховенство права (захист прав інвесторів, гарантії виконання контрактів, відсутність рейдерства, захист конкуренції, вільний доступ до ресурсів та інфраструктури тощо).

У той же час значна частина інвестицій припадає на країни, які розвиваються і певна на країни з перехідною економікою. Бідніші країни приваблюють інвесторів з огляду на ресурсний потенціал, на те, що тут вищі норми віддачі на капітал, нижчі витрати на оплату праці, вірогідніші преференційні режими функціонування.

Одним з найбільш важливих факторів спаду обсягів залучення інвестицій стало зниження прибутковості інвестування: прибутковість іноземних інвестицій у 2017 році склала у світі в середньому 6,7% проти 8,1% у 2012 році. І це зниження прибутковості іноземних активів може негативно позначитися на довгострокових перспективах залучення ПІІ.

Для стимулювання залучення ПІІ у багатьох країнах вживалися заходи щодо спрощення адміністративних процедур і вимог до інвесторів, надання інвестиційних стимулів – податкових, митних пільг і преференцій, створення нових особливих економічних зон, а також заходи з

підвищення ефективності роботи агенцій зі сприяння залученню інвестицій на національному та регіональному рівнях.

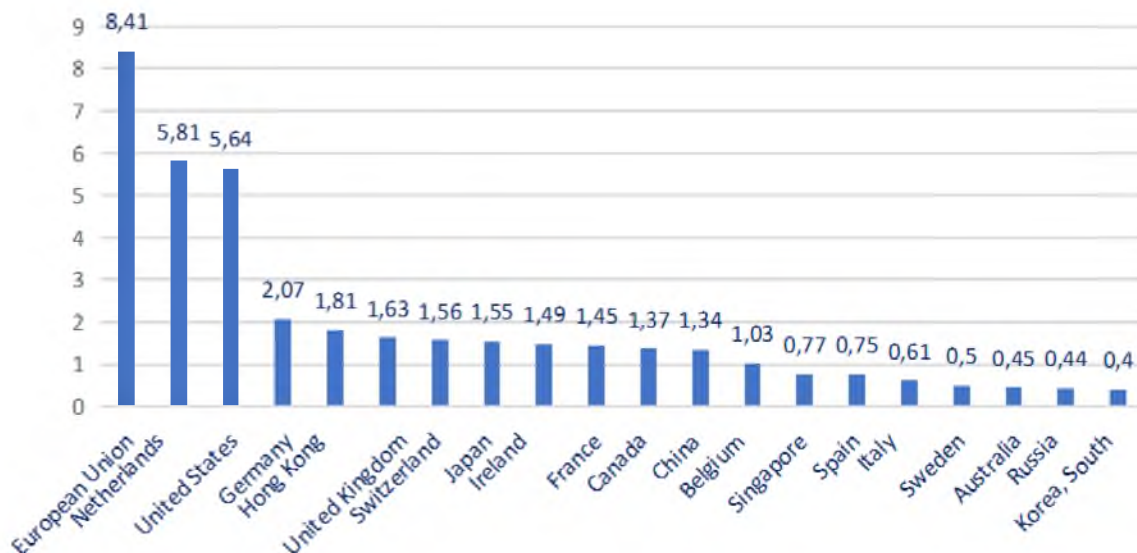
Як відзначають експерти ЮНКТАД, динаміка глобальних ПІІ наочно демонструє важливість для країн створення сприятливого бізнес-клімату, характерною особливістю якого є відкрита і недискримінаційна політика в області інвестицій.

Суттєвий вплив на інвестиційні процеси має нова промислова революція, що набирає обертів – адже у зв'язку з розширенням роботизації і автоматизації виробництва перебезування виробництва в країни з дешевою робочою силою значною мірою втрачає свою актуальність. Саме тому цифрова трансформація (цифровізація, діджиталізація) економіки є дуже важливим позитивним фактором впливу на зростання ПІІ. Орієнтація інвестиційної політики на смарт-спеціалізацію, стратегії «розумного» цифрового розвитку може стати ключем не тільки до залучення ПІІ, а до плідної інтеграції країни в систему глобалізованої економіки світу.

6.5. Країни – найбільші інвестори: на кого варто орієнтуватися

Одним з важливих аспектів у сфері ПІІ є розуміння можливості і здатність притягувати цільові інвестиції з тих країн і залучати їх від тих компаній, які володіють відповідним інвестиційним ресурсом, найсучаснішими технологіями в тій чи іншій галузі і можуть генерувати реалізацію важливих для Полтавської області інвестиційних проектів. У цьому контексті досить важливим фактором є обсяг глобальних інвестицій за весь попередній період та останні тенденції, які мають місце.

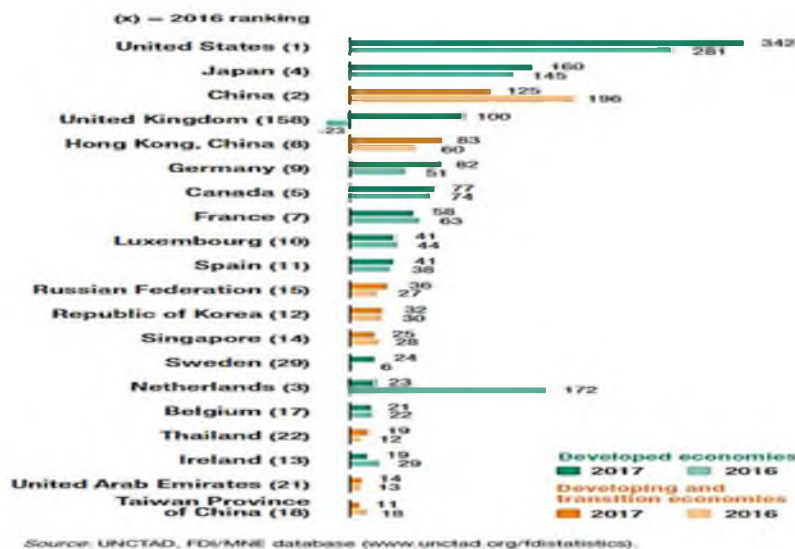
Рисунок 3.3. Обсяг ПІІ за весь період інвестування за окремими країнами (трлн дол. США)

Джерело: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2199rank.html>

При аналізі можливих інвестиційних потоків важливо враховувати фактори відпливу інвестицій і перетікання їх з одних країн до інших, у т.ч. з урахуванням факторних умов.

Рисунок 34. Найбільші країни-донори ПІІ у 2016-2017 рр.

Джерело: <https://unctad.org/>

6.6. Основні висновки щодо ПІІ

Для переоснащення і модернізації виробництва, забезпечення стабільного економічного розвитку, проведення структурної перебудови регіональної економіки, збільшення зайнятості необхідно наростити надходження ПІІ у Полтавську область.

На глобальному рівні загострюється конкуренція за ПІІ, ситуація ускладнюється в зв'язку з пандемією Covid-19 та світовою економічною рецесією, тому розраховувати на випадкові чи спонтанні надходження ПІІ в регіон не доводиться.

Експерти UNCTAD напочатку року прогнозували помірне зростання світових потоків ПІІ у 2020-2021 рр., що (за відповідної активізації та розвитку інституційної спроможності) надавало б більше можливостей для залучення ПІІ у регіональну економіку. Однак непередбачувана ситуація з пандемією значною мірою змінить плани і рішення багатьох потенційних інвесторів.

На думку експертів ОЕСР у перспективі пандемія може змусити міжнародні компанії змінити географічний розподіл своїх закордонних інвестицій, зокрема ТНК можуть розглядати альтернативи географічної диверсифікації і перенесення своїх активів в інші країни, зокрема й в Україну, для зменшення впливу криз, пов'язаних з місцем розташування та зменшення витрат, щоб бути гнучкішими й ефективнішими у прийнятті інвестиційних рішень у випадку форс мажорних обставин.

При визначенні цільових країн і міжнародних компаній для залучення ПІІ важливо, щоб конкурентні переваги та можливості Полтавської області узгоджувалися з потребами, інвестиційним ресурсами та технологіями потенційних інвесторів. Тоді вони потенційно можуть бути зацікавлені реалізувати важливі інвестиційні проекти саме у цьому регіоні.

Варто зауважити, що переважна більшість виробничих інвестицій акумулюється у сферах у виробництва продовольства та напоїв, електроніки та електрообладнання, тютюнової, фармацевтичної продукції, нафтопродуктів, автомобіле- та машинобудуванні, тобто галузях, більшість з яких в Полтавській області можуть бути конкурентними для залучення ПІІ, що вже підтверджується окремими успішними прикладами.

Приблизно дві третини світових запасів ПІІ припадають на сферу послуг, переважно фінанси, бізнес та управління, торгівлю та телекомунікації. З урахуванням зазначеного, органам влади області слід настійливо заохочувати інвестиції в місцевий цифровий контент та ІКТ-послуги, більш активно формулювати та втілювати стратегію «розумного» зростання на основі розвитку цифрових технологій та смарт спеціалізації регіону.

7. Рекомендації з урахуванням SWOT- аналізу Полтавської області в інвестиційному контексті

Найбільш вагомою причиною низької інвестиційної активності та недостатнього рівня залучення прямих іноземних інвестицій у перспективні галузі економіки Полтавської області є слабе інституційне забезпечення та низька інституційна спроможність в пошуку та залученні стратегічних інвестицій, зокрема ПІІ. Попри запровадження окремих елементів стандартів залучення та супроводу інвесторів, потенціал області ще недостатньо розкритий для інвесторів. Ще не сформовано повноцінного системного підходу до управління інвестиційною діяльністю, здатного забезпечити реалізацію наявного потенціалу регіону та успішно конкурувати за інвестиції на глобальних ринках.

Для коригування політики у сфері інвестиційної діяльності на місцевому рівні необхідно добре розуміти сильні і слабкі сторони регіону саме в контексті інвестиційної діяльності, наявні резерви і нереалізовані можливості, а також загрози, які можуть виникнути чи посилитися.

Для цього було проведено експертний SWOT-аналіз Полтавської області з урахуванням перелічених вище факторів. Це дозволило краще визначити ключові сильні сторони, більш чітко ідентифікувати конкурентні переваги регіону, які будуть привабливими для окремих груп інвесторів, що дозволить в майбутньому вибудувати на цій основі відповідну проактивну маркетингову стратегію.

Передусім серед конкурентних переваг області слід зазначити значний промисловий потенціал на базі машинобудування, а також потужні багатогранні ресурсні запаси регіону, які можуть бути ефективно використані для економічного зростання. Унікальний ресурсний потенціал, природний газ, нафта, залізна руда, інші цінні ресурси важливі для тієї категорії інвесторів, які найбільше зацікавлені у доступі до ресурсів.

Значною перевагою і сильною стороною для зацікавлення інвесторів є родючі високопродуктивні чорноземи, які основою існуючого агропромислового комплексу і привабливим чинником для нових інвестицій.

Рисунок 35. Інвестиційна карта Полтавської області

Джерело: Інвестиційний паспорт Полтавської області

Полтавщина забезпечена достатньо кваліфікованими людськими ресурсами, що є одним із ключових факторів для бізнесу при визначенні нових локацій для інвестування. Велика кількість талановитої молоді навчається у вищих навчальних закладах, зокрема з інженерно-технічних та комп'ютерних наук, що створює сприятливе середовище, здатне забезпечити розвиток перспективних секторів регіональної економіки. Значні можливості є для підготовки кадрів робітничих спеціальностей, що є гострою потребою для багатьох компаній, зацікавлених в розширенні чи перенесенні своєї діяльності.

Завдяки співпраці з міжнародними організаціями і проектами МТД значна увага в області приділялася сучасним ефективним засобам підтримки інвестування. Зроблено певні кроки по запровадженню стандартів залучення та супроводу інвесторів, функціонують маркетингові інструменти, зокрема наповнюється і підтримується інвестиційний веб-портал, видається інвестиційний паспорт, проводяться інвестиційні форуми тощо.

Щодо слабких сторін, над якими необхідно працювати, то насамперед йдеться про недостатнє інституційне забезпечення та слабку інституційну спроможність у сфері залучення інвестицій, зокрема ПІІ, що підтверджується результатами галузевого аналізу економіки. Це не дозволяє повноцінно запровадити системний підхід до залучення інвестицій, що приводить до спонтанності й ситуативності в роботі, здійснення окремих заходів, які не приводять до вагомих результатів.

Через низьку інституційну спроможність, зумовлену браком підготовлених кадрів, передусім відсутністю професійної регіональної інституції не можливо здійснювати активний пошук і професійну комунікацію з інвесторами, а також їх належний супровід та після інвестиційну підтримку.

Це також зумовлює порівняно низьку поінформованість про інвестиційний потенціал та можливості області у ділових колах та серед іноземних інвесторів. В той же час без професійної «розкрутки» і проактивного просування регіону всіма можливими засобами комунікації, беручи до уваги високу конкуренцію за глобальні інвестиційні ресурси, неможливо залучити стратегічних інвесторів у перспективні галузі економіки.

Через це, а також низьку мізерну спроможність інвестувати в основний капітал власними коштами, більшість промислових підприємств регіону не можуть впроваджувати інновації, нові технології у виробництво. Наслідком зношеності і моральної застарілості обладнання є низька конкурентоспроможність продукції місцевих підприємств і обмежений доступ до нових ринків збуту.

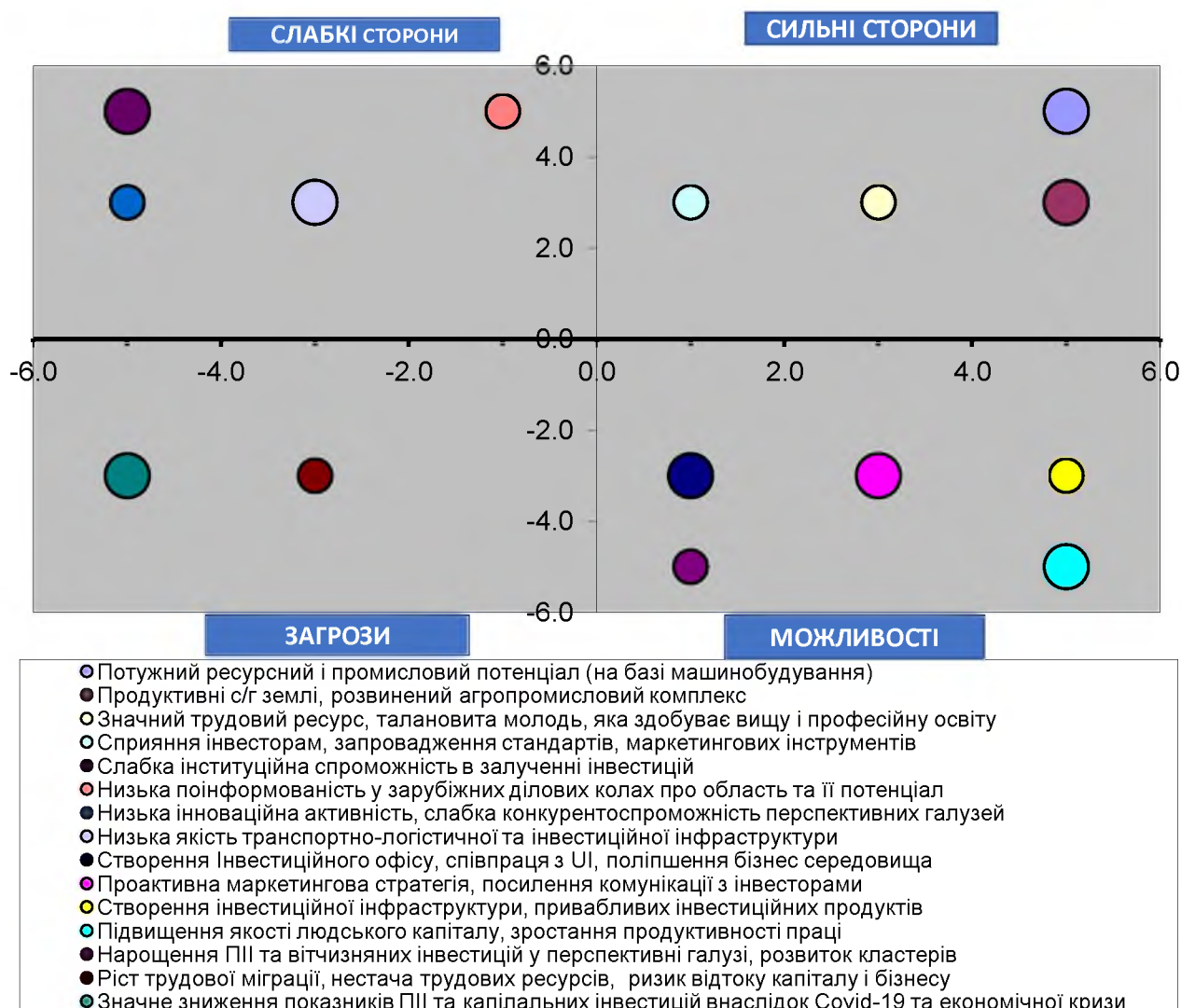
Важливим фактором для інвестування є розвинена транспортна та інвестиційна інфраструктура, наявність сучасного аеропорту, значні можливості для залізничних та автомобільних перевезень, підготовлені майданчики для інвестування та індустриальні парки. Попри певні зрушення, будівництво сучасної автостради Лубни – Полтава – Вилки (Київ – Харків), а також запровадження швидкісного залізничного сполучення, залишається низькою якістю транспортно-логістичної інфраструктури, більшість внутрішніх доріг вимагають капітального ремонту. Інвестиційна інфраструктура, яка пропонується, теж недостатньо конкурентна, оскільки індустриальні парки не оснащені інженерно-технічною інфраструктурою.

Сьогодні найголовніше завдання у сфері залучення інвестицій, зокрема й ПІІ, яке стоїть перед керівництвом області й місцевою владою, полягає у формуванні і збереженні стійкого інтересу інвесторів до регіону, територій громад, максимальному сприянні і підтримці нових інвестицій. Необхідно налагодити системну інвестиційну діяльність, посилити взаємодію з бізнесом, діючими інвесторами, покращити інвестиційний клімат, перейти до фахового таргетингу, сформувати позитивний інвестиційний образ регіону серед інституційних цільових інвесторів.

Одним із чинників, який дозволить вибудувати й реалізувати нові підходи має стати створення Інвестиційного офісу та посилення співпраці з Офісом UkraineInvest та діючими інвесторами

регіону. Необхідно розробити та реалізувати ефективну PR-кампанію для поліпшення іміджу регіону і його просування.

Рисунок 36. SWOT- аналіз Полтавської області в інвестиційному контексті

Джерело: Експертний аналіз на основі Copyright MarketWare International

Слід послідовно працювати з територіальними громадами регіону над створенням підготовленої інвестиційної інфраструктури, привабливих і якісних інвестиційних продуктів, передусім Greenfield.

Важливий напрям роботи стосується підвищення якості людського капіталу, підготовки кваліфікованих кадрів для потреб регіональної економіки. Вимагає посилення науково й дослідницька база регіону, що вкрай важливо для розвитку інноваційного потенціалу та залучення інвесторів, які зорієнтовані на пошук ефективності та реалізацію високотехнологічних проектів.

Водночас у співпраці з керівництвом країни, центральними органами виконавчої влади слід напрацювати заходи для зменшення вразливості регіону, запобігання та пом'якшення впливу негативних факторів на реалізацію інвестиційного потенціалу області. Зокрема йдеться про міграційні процеси, що приводять до втрати якісної робочої сили.

Здійснення цих заходів відкриє нові можливості перед регіоном, дозволить наростити вітчизняні та іноземні інвестиції, передусім у перспективні галузі регіональної економіки: машинобудування, харчову й переробні промисловість, ІТ-сферу, сприятиме формуванню та

розвитку галузевих регіональних кластерів, швидкому налагодженню коопераційних, виробничих, постачальницьких зв'язків. Це також дозволить диверсифікувати та структурно вдосконалити регіональну економіку, знизити її сировинний характер та підвищити розвиток перспективних високотехнологічних галузей з високою доданою вартістю, сприятиме зростанню продуктивності праці.

Загалом же SWOT-аналіз підтвердив, що Полтавщина володіє значними активами та має велику нереалізовану здатність конкурувати за залучення високо технологічних інвестицій, зокрема й ПІІ, у найближчі роки.

В контексті створення Інвестиційного офісу, координацію діяльності цієї інституції доцільно покласти на Департамент розвитку економіки, торгівлі та залучення інвестицій. При цьому, щоб уникнути дублювання, між Управлінням інвестиційної політики / Відділом міжнародної співпраці та залучення інвестицій та Інвестиційним офісом, попри спільну командну роботу, функції та відповідальність доречно розподілити.

Таблиця 1. Пропозиції щодо розподілу функцій у сфері інвестиційної діяльності

Управління інвестиційної політики / Відділ міжнародної співпраці та залучення інвестицій	Інвестиційний офіс	
	Відділ інформації, маркетингу та комунікацій	Відділ залучення, супроводу та підтримки інвестицій
Розроблення та реалізація політики	Підтримка двомовного інвестиційного порталу	Аналіз / підготовка пропозицій для інвесторів
Розроблення програм	Підготовка / актуалізація галузевої інформації	Верифікація об'єктів, які пропонуються з ОТГ
Координація реалізації, звіти	Ведення маркетингових баз даних (країни, компанії)	Ведення баз даних (для потреб комунікації з інвесторами)
Моніторинг виконання	Direct Marketing, direct mails (розсилки, звернення)	Інвестиційні майданчики - відповідність
Формування щорічного маркетинг-плану та проекту бюджету		Індустріальні парки
Інвестиційний паспорт та інші маркетингові продукти		Виробничі приміщення, офіси
Стандарти: забезпечення, навчання ОТГ	Ключові маркетингові повідомлення	Комунікації з інвесторами
Інвестиційні профілі громад		
Взаємодія з UI	Забезпечення правила реагування на запити 24/48/7дн	
Інформування інших структурних підрозділів	Презентації (галузеві, конкретних пропозицій)	Організація інвестиційних місій / візитів інвесторів
Визначення стратегічних галузей	Брендинг, бренд-бук	Організація зустрічей з інвесторами
Питання стимулювання інвестицій	Розробка інформаційно-маркетингових заходів	Участь у веденні переговорів з інвесторами
Моніторинг інвестклімату	Підготовка матеріалів для участі в заходах	Супровід та обслуговування інвесторів
Розгляд проблемних питань	Медійна та контекстна реклама	Підтримка діючих інвесторів
Співпраця зі структурними підрозділами та інституціями з адаптації кадрів до потреб	Відстеження ефективності маркетингових продуктів / заходів	Ведення бази даних діючих інвесторів
Взаємодія з МЕРТ	Відстеження географії відвідувань порталу	Відвідування діючих інвесторів, питання реінвестування
Взаємодія з підрозділами ОДА	Ведення інтерактивної інвестиційної карти	
Взаємодія з терорганом ЦОВВ	Проморолики	
Рада інвесторів – забезпечення діяльності, підготовка матеріалів		
ЦНАП – єдине вікно		